

NAŠ TOVARIŠ TV 15

Št. 14 13. aprila 1978 Leto XVI

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

Glavni in odgovorni urednik:
SILVO TERŠEK

Novinarji:
Milena Štrajnar, Tone Urbas, Milan Vogel, Bojana Zokelj Jesih

Tehnični urednik:
Sine Kovič ml.

Tajnica uredništva:
Mara Okorn

Telefon uredništva: 327-780

Letna naročnina 180 din, za inozemstvo 190 din; posamezna številka v prosti prodaji 4 din

Uprava in naročniški oddelk »TV-15«:
Miklošičeva 28, pp 598 61001 Ljubljana

Telefon uprave: 320-486

Tekoči račun:
501000-833-30005 pri SDK Ljubljana

»TV-15« izhaja vsak teden – izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopise pošljite na naslov:
Uredništvo TV-15, Miklošičeva 28, pp 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo
Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 421/1-72 od 12. 4. 1974 se za »TV-15« ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

Tisk:
ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35

Cilj vseh prizadevanj je
človekova sreča
str. 4

Za primerno oskrbo in
nego
str. 6

Umetnost je narodova
dragocenost
str. 7

Prisegamo
str. 13

Odprli so Kidričev spominski dom

»Naj bo Knežec, domačija Kidričevih, ki je sedaj dobila dostojno spominsko obeležje revolucionarnega ustvarjanja velikega sina slovenskega naroda in delavskega gibanja, skupaj s spominom na njegovega očeta, kraj, kamor naj bi pot zanesla vsaj enkrat v življenju vsakogar iz Jugoslavije, iz te skupnosti, v kateri se je Boris Kidrič v silnem ustvarjalnem zanosu dobesedno izživel v boju za oblast delovnih ljudi.«

(Iz govora Franca Šalijskega,
izvršnega sekretarja
predsedstva CK ZKS)

Foto: S. Teršek

Ni se zgodilo včeraj, pa vendar... Gre za vest, ob kateri se ne pomudi samo s pogledom:

Dne sedemnajstega marca je bila v Novi Gorici slovesna otvoritev osnovne šole s prilagojenim predmetnikom in programom, kot se zdaj imenuje nova posebna šola, ki ji je potres leta 1976 povsem onemogočil njene prostore v Solkanu.

Dve leti je morala gostovati na devetih mestih v Novi Gorici.

Ne, to ni običajna šola! Je darilo delovnih ljudi in občanov Bosne in Hercegovine, njihov solidarnostni prispevek, njihova tovariška pomoč. In tako so delavci Šipada od lanskega poletja in vse do teh dni gradili moderno zgradbo, ki ima dvanajst učilnic za gojence osnovne šole, štiri učilnice za srednje prizadeto mladino, tri delavnice, telovadnico, večnamenski prostor s knjižnico, čitalnico in postrežno mizo za pionirsko hranilnico ter ne nazadnje prostore za delovni kolektiv šole.

Tu je zelenica, tu je cvetje in sonca na pretek.

Šola nosi ime Kozare, enega najbolj veličastnih in pretresljivih junaških dejanj našega narodnoosvobodilnega boja.

In ko se človek sreča s takšnim imenom in s primerom takšne vzajemne pomoči, ki si ga je naša samoupravna socialistična družba zapisala v svoj program – ne toliko in še mnogo mnogo premalo uresničila v vsakodnevem življenju – se misel nehote povrne v revolucionarno preteklost domovine. Še več! Tu so, kot na dlani, spomini na generacijo čudovitih ljudi, ki je žrtvovala za srečo prihodnjih rodov vse, kar je mogla, a največ kar je dala, je dala svojo mladost. Tudi za šolo z imenom Kozara.

Tako je v to šolo, o kateri govorimo danes, vtkano mnogo več kot samo legendarno ime nekega boja za svobodo.

Nekaj, kar nam daje zaupanje v našo prihodnost.

V tem je največja vrednota novogoriške osnovne šole s prilagojenim predmetnikom in programom. To pa nas zavezuje, da – ne le v tej šoli in ne le generaciji, ki si v tem trenutku nabira znanja in uči življenja, dela – nikoli ne prenehamo govoriti o narodnoosvobodilnem boju. In ne o revolucionarnih tradicijah kot nerazdružljivem delu našega razvoja in gibal napredka. In ne o bratstvu in enotnosti jugoslovanskih narodov, ki je, kot je dejal tovariš Tito na petem kongresu borčevske organizacije, »po svoji etični in humani vsebini največja pridobitev naše revolucije«.

Pravzaprav enostavno navodilo, kako živeti, da bi lepše živeli.

Milena Štrajnar

Delo tovariša Vidica »Sedem krst za Ronkarjevo družino« bo zagotovo močno odjeknilo med javnostjo, zato ne morem preko dejstva, da se zgodovinski točnosti vsaj v nekaterih poglavjih kaj slabo streže. V mislih imam predvsem poglavja o nevarnih zvezah, vdoru v gestapovsko gnezdo in raztrganstvu. Nedvomna močna prizadevnost in pridnost avtorja ne moreta odvezati odgovornosti za površnost in nezanesljivost navedenih, četudi so položena na jezik posamičnim pripovedovalcem.

Nevarne zveze

Najprej postavljam vprašanje, zakaj avtor za teroristično ustanovo v Begunjah dosledno uporablja naziv »kaznilnica«, saj uporaba tovrstnega poimenovanja dejansko priznava legaliziranje početja, ki ga je okupator tam zganjal. Nisem še slišal, da bi kdo o sebi ali drugem govoril in pisal kot o kaznjencu v Begunjah, ali še huje, da bi tam na primer streljali kaznjence. Pred vojno je tam res bila kaznilnica za ženske, vendar se avtor ne bi smel posluževati nekritičnega besednjaka. Vprašam tudi, zakaj je avtor v poglavju o nevarnih zvezah odmeril tolikšno pozornost opisovanju nekakšnega »odločnega protinacizma« pri posameznih gestapovcih. Naivnosti kranjskega Janeza po vsem sodeč še danes ni konec. Takrat so jo plačevali naši ljudje, zakaj ji morajo nasedati še njihovi potomci? Godlja v odnosih med gestapovci, vohuni, dezertjerji, izdajalci, vosovci, aktivisti, borci, zaporniki – vmes mora biti tudi ljubezenska zgodba – je kalna; pisec se spušča nizko, prenizko. Odnose iz poteze krvave obveščevalne igre opisuje na ravni kakaga »dr. romana«. Pri tem do danes še nimamo strokovne, torej zgodovinsko točne raziskave, kaj se je v resnici dogajalo. Dvomljivi so opisi stikov med posameznimi akterji teh zgodb, ceneno je opisovanje zapletov in razpletov. Kako naj se, na primer, opredelimo ob zgodbi o gestapovcu, ki preko dneva opravlja svoj krvniški posel, zvečer pa gre, posesti v družbi aktivistov in jim razlaga svojo protinacistično filozofijo? Od avtorja lahko zahtevamo toliko pronicljivosti, da bi opozoril bralca in ga obvaroval pred napačnimi predstavami in zaključki! Zato je treba vedeti in imeti na umu, da so bili gestapovci nedvomno prave zaledne podgane in da je prikrivanje lopovščine s hinavskim obžalovanjem nasilja, ob naročenem iskanju dvosmiselnih stikov z aktivisti NOB, predstavljalo kvečjemu zavarovanje za vsak slučaj.

Zdi se mi tudi čudno, da avtorjevi precej prodorni vosovci, obveščevalci in aktivisti ob vseh svojih uspehih ne povedo ničesar o resničnih protinacistih v okupatorjevem aparatu, ki so svoja, morda prekasna spoznanja, plačali z lastnimi življenji. Kaj je bilo z gestapovskimi tolmačem Pewalekom, za katerega trdijo nekateri na Bledu, da je padel v roke lastnih gospodarjev? Zakaj iz zakulisja smrtnih igr ne zvemo ničesar o treh begunjskih žandarjih, ki so se vključili v sodelovanje z OF, služili zapornikom kot obveščevalci in obveščevalni kurirji? Obsodili so jih na smrt. Podatki, dan obsodbe in eksekucije so razvidni iz arhivskih materialov – sodišče in sodniki so znani – in vse se je dogajalo v času, ki ga avtor opisuje, to je jeseni 1943 in pomladi 1944. Pogrešam zgodbo o ponesrečenem uporu menda celotne stotnije okupatorske policije v neki garniziji prav blizu Bleda. Uporniki so nameravali avgusta 1944 z orožjem v roki preiti na našo stran. Izdaja je opravila svoje in trindvajset pobudnikov je bilo septembra 1944 obsojenih na smrt. Kako je bilo z nameravanim uporom neke druge okupatorjeve garnizije, resda ob koncu vojne, in zakaj ni prišlo do njega? O tem prav tako ne zvemo ničesar.

Ne terjam od avtorja vsevednost, vendar – njegov spis takorekoč skozi vsako vrstico pretendira na vseobsežnost obdelave obveščevalne dejavnosti na Gorenjskem, kar nam dokazujejo tudi uvodni citati v knjigi.

V poglavju o nevarnih zvezah avtor na nesrečo prav tako pozablja poudariti časovni okvir dogajanja, ki je prav tako pomemben. Leta 1943 je namreč okupator po vsem sodeč dokončno ugotovil, da NOB ni več mogoče preganjati s ciljem uničenja. Primanjkovalo mu je že tudi enot in njihova borbenost je tako upadla, da je moral vmes poseči osebno Himmler. V nekaj pismih, zlasti v pismu z dne 17. julija 1943, je generalu Rösenerju očital: netovarištvo, neuspehe v boju, izgovarjanje za te neuspehe, izostajanja iz akcijskega območja, prepogosta potovanja v Berlin in še kaj. Morda se vsi ti ukori ne nanašajo samo na gorenjske razmere. Rösener sam je s svoje strani že nekaj preje v okrožnici podrejenim enotam prepovedal dopuste in ustavitelje odlikovanj, vse dokler borbenost ne bo porasla in vse dotlej, dokler bodo njegovi policisti puščali trupla padlih kameradov na bojnem polju. Ukrep ni kaj dosti pomagal, tudi nekateri uspehi poleti 1943 ne, saj se je Himmler v dopisu iz januarja 1944 na Rösenerja ponovno razhudil in celo postavil vprašanje »časti«. Znano je namreč, da se je prav v tem času tudi v vrstah partizanstva na Gorenjskem zaradi naglega porasta števila borcev pojavil prehodni oportunizem, ki ga je sicer vodstvo hitro ozdravilo. Slednje posebej omenjam, ker je prav v skiciranem gnolobnem stanju in razmerju sil in odnosov napočil pravi trenutek za akcije, kakršne so gestapovske barabe znale snovati in kakor jih številni opisujejo.

Avtor je nesiguren tudi glede razpleta dogajanja z Rozumekom in le nejasno opredeljuje, kaj naj bi se dogajalo...

Kaže, da površnost povzroča pri avtorju težave s časovnim okvirom, saj mu je še bolj spodletelo pri opisu začetkov okupacije na Gorenjskem. Govori o lovu na komuniste junija, tik pred napadom na SZ. Ta navedba je skoraj neverjetna, saj je na razpolago dovolj dokazov, ki govorijo drugače. Prve aretacije je okupator izvedel že hkrati s prihodom njegove redne vojske. Izvajala jih je tajna policija (gefepo) – vojaška veja gestapa – po spiskih, ki so jih osvajači prinesli s seboj, ali pa so jim jih pripravili petokolonci. Med aretiranimi so bili tudi komunisti in simpatizerji, česar avtor ne omenja, čeprav izrecno našteva, kdo vse je bil prvi na vrsti. Pozablja omeniti aretacije Židov. Aretacije so se vrstile ves april, še bolj pa ostro opazovanje delovanja organizacije KP. Lov na komuniste je torej trajal od prvega dne okupacije dalje, presenetljiva pa je le globoka ilegalnost KP, zoper katero je bil gestapo tako brezmočen, da se je moral ozirati celo za žandarsko pomočjo.

Ob tako površnem opisovanju zgodovinskih dejstev ni čudno, če se avtorju ni dalo ukvarjati z vodilno strukturo v begunjski mučilnici. Citalec je v dvomu glede vloge Gucka in Glanzerja (str. 116) in se mora kar sam poučiti, kaj je bil kdo.

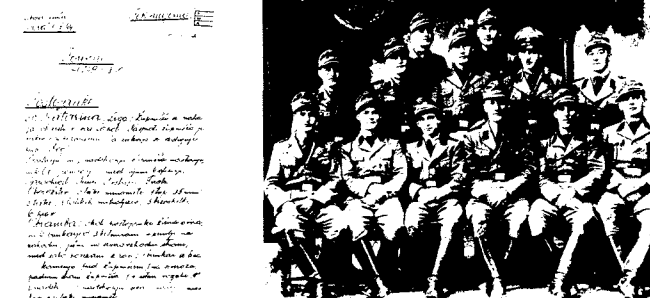
Ob rob Vidičevi knjigi »Sedem krst za Ronkarjevo družino«

Avtor bi lahko vsaj odprl knjigo dr. Gerčarja »Begunje« (tudi ta piše o »kaznilnici«) in poleg drugega pogledal, kako je na str. 97 te knjige povsem drugače opisana osvoboditev jetnikov julija 1943. Kaj je resnica? Ali si jo bomo morali bralci sami izbrskati iz kupa protislovnih opisov? Z neresnimi obdelavami ni nikomur ustrezno, avtor lahko žanje kvečjemu posmeh in nevero, na primer v podatek – da je za to akcijo prav Guck vnaprej obvestil partizane in torej (kar Nemcu iz te vojne le stežka pripišem) poslal svoja dva policijska kamerada v gotovo smrt. Že po avtorjevi verziji dogodka je bila Guckova informacija banalnost (da policisti vodijo vsako jutro na Kraljevo polje skupine zapornikov, ki tam in kosijo travo in sušijo seno.) Kdo je koga vlekel za nos takrat in kdo koga vleče za nos danes?

Vdor partizanov v gestapovsko gnezdo

Enako nesolidne so informacije v poglavju o vdoru v gestapovsko gnezdo.

Pokojni Jarc, ki med okupacijo ni hotel obleči žandarske uniforme, je postal eden vodilnih aktivistov na Bledu ter bil po osvoboditvi odlikovan, se pač iz groba ne more braniti, ko mu insinuirajo službo okupatorju in nezanesljivost. Dejansko je Jarc – poleg drugega – pri izdajanju ponarejenih osebnih izkaznic storil vse, kar je le mogel: priskrbel obrazce, žige, faksimile županovega podpisa. Prav nobenega ponarejanja

županovega podpisa ne bi bilo treba, kot je v knjigi zapisal Jože Vidic. S takimi izkaznicami so pobegnili iz Celovca vsaj štirje: dva dezertjerja iz nemške vojske in dva angleška vojna ujetnika. Kakšna naj bi bila tista »terenska« obveščevalka, ki je priskrbovala fotografije interesentov, mi ni prav jasno? Zakaj je ne omeni z imenom? Zaradi take izkaznice se nihče ni mogel voziti z vlakom ali javno hoditi naokrog in so obratne trditve neresne. Akcija na vilo Marič je opisana površno glede njene najbolj zanimive plati, to je klasično vzornega sodelovanja med organizacijo SKOJ in ZSM ter oboroženo partizansko enoto. Vso smer gibanja partizanske patrulje so v razredčenem špalirju (po križiščih, na razpotjih, ob hišnih vogalih itd. itd.) čvale podvojene straže neoboroženih članov SKOJ in ZSM, ki bi morali veržno obvestiti patruljo, če bi se na poti pojavil okupatorjev vojak, policist, enota, patrulja in podobno. To je kaj drugega kot »mladinke«. Akcija je bila poprej preštudirana in organizirana na sestanku nekje pri Vintgarju in se je odvijala točno po načrtu. Res pa je, da mi še do danes ni jasno, zakaj je bilo potrebno izpostavljati življenja borcev (med njimi narodnega heroja Borisa!) sredi Bleda in to v akciji, ki je imela za cilj le zaplenbo orožja in odhod nekaj prostovoljcev med partizane. Konec koncev bi vse to lahko izvedli aktivisti sami, brez posebnega hudega rizika. Tudi je treba reči, da je vprašanje, če je ta akcija res bila vosovska, kajti VOS je takrat izvajal na Bledu druge akcije (Tonček Dežman). Mislim, da so v tej sodelovali borci minerske voda Triglav. Izvedli so jo 4. januarja 1944 okrog 18. ure. Po nemškem poročilu je bil plen dokaj skromen: vsega štiri brzostrelke, partizansko poročilo navaja več plena. Kaj je resnica?

Raztrganci

Najhuje se nesolidnost avtorjevih podatkov in obravnava pokaže pri poglavju o raztrgancih, ki je pravi primer, kako naj se neka stvar ne obdeluje.

Poglavje, ki sicer rabi kot nekaka uvodna informacija za razumevanje nadaljnega opisovanja dogodkov, bi moral avtor raje preprosto izpustiti, kot pa da je ponudil nepopolno informacijo! Ponižujoče je iskanje podatkov pri bivšem raztrgancu v emigraciji. Naivno je misliti, da bo tak izkoreninjenec sodeloval pri pričevanju o zlu, ki ga je sam pomagal povzročiti našim ljudem. In avtor v tem času gre in v svoji pisateljski vnemi pozabi na trenutno aktualnost: Da je raztrganec, prav tako iz Druschkejeve tolpe! Da živi na Koroškem, kjer slovenski boj še vedno ni izbojevan, tudi ni brez pomena. Prav tako moram očitati avtorju, da nekritično prepisuje in priobčuje citat, ki ga je prevedel nekdo drug. Gre za »odkritje«, kdo je pobudnik raztrganstva na Gorenjskem. To naj bi bil nemški propagandist Petschauer in sicer naj bi predlog dal v dopisu z dne 10. aprila 1942. (Kje se nahaja ta dopis?) Avtor pač ne ve, da so bili pobudniki še drugi. Na primer takratni blejski župan Paar, s katerim se je nek junak iz te knjige po vojni tako prijetno pomenkoval o potezah in protipotezah. Ta župan je razvil mnogo bolj pokvarjene zamisli kot Petschauer in naj bi se po njegovem zanetila bratomorna akcija. »Več slovenske krvi, če bi preteklo, bolje bo...« Bil so še drugi pobudniki, ki so blebetali o nekako slovenski SS, Landwachi, enoti Freikorpsbataillon; uporabljali so vse mogoče nazive. Poleti in jeseni 1942 so okupatorjevi voditelji brisali in ustanavljali enote in rodove kar po tekočem traku. Poleti so ukinili ničvredno Wehrmannschaft, Selbstschutz je visel v zraku, jeseni je bilo zopet drugače. Ni čuda, da sta hotela pomagati tudi Petschauer, Paar in drugi. Nazadnje je gauleiter Rainer odločil ali vsaj vplival na odločitev tako, da slovenskih enot, tudi na ravni izdajalstva, ne bo. Do ustanovitve enot v takšni sestavi, kot jih je v grozotnem spominu ohranilo naše ljudstvo, pravzaprav ni prišlo. Slovenski izdajalci so v njih vedno strogo na nemški uzdi. Raztrganske barabe so služile v najrazličnejše namene: od vodniških opravil, preko izvidništva, zavarovanja, do sodelovanja v odprtem boju. Podobno je bilo z njihovimi sestavam: nemški žandarji, nekdanji slovenski žandarji, policisti, dezertjerji, vohuni, izdajalci itd. itd. Zbrana je bila vsa mogoča sodrga, ki so jo postregli po vseh razpoložljivih okupatorjevih virih. Včasih so operirali v uniformah, včasih v partizanskih uniformah, pa tudi v civilnih oblekah. Delovali so samostojno ali v okviru ofenziv. Gibanje raztrganskih enot po terenu je bilo v tajnosti tudi proti posameznim okupatorjevim vojaškim, policijskim in drugim enotam. Zanj so vedeli le najvišji policijski in civilni organi, na primer župan Luckmann na Jesenicah. Avtor dalje ugotavlja in opisuje tri raztrganske enote. Že poltretje desetletje je možno zvedeti, da jih je bilo vsaj pet. Poleg enot »Martin«, »Filip«, »Ludvig« (ne »Ludvik«) sta obstajali vsaj še enoti »Stefan« in »Lux«. »Lux« je bila glede na druge nekaj posebnega in kaže, da je imela tudi zahtevnejše naloge, o čemer govori že njen naziv, sestava in nekateri posredni podatki v okupatorjevih dokumentih. Ni iskala spopadov kot raztrganski horukarji in je bila zelo verjetno podrejena drugemu vodstvu kot barabske enote, sestavljene iz bolj navadnih rokodelcev smrti.

Za konec naj pripomnim, da omejujem svoj prispevek na komentar vsega treh poglavij iz obširnega dela Jožeta Vidica, ki se loteva resnično delikatnih nalog in bi jih moral zato izvesti toliko bolj odgovorno. Vsi arhivi niso dostopni, nekateri niso še odkriti, kaj šele obdelani, priče še žive in imajo včasih tudi interese. Neizmerljiva so čustva in pretresi, ki jih obdelava tudi preverjenih materialov povzroči pri svojcih in preživelih, vpliv na potomce ogromen. Zato res ni umestno omejevanje, da je avtor le »zbiralec in zapisovalec spominov oseb, ki so bile med vojno v vrtincu«. V njem je bil ves naš narod, njegov spomin je zgodovina, torej lahko pričakujemo od tovrstnih avtorjev zgodovini ustrezen pristop k snovi. Avtor Vidic dokazuje ogromno voljo in vlaga v delo mnogo truda, vendar: zakaj v enem samem delu zajemati z veliko žlico iz celotnega dogajanja? Posledica je nujno – negativna. Prebral sem celotno knjigo, ocenil sem tri poglavja in v vseh treh je avtorjev namen zagotovo razvednoten in pomen stvaritve zmanjšal, pa se vsiljuje vprašanje o trajni vrednosti zapisov, ki nam jih je Jože Vidic predložil. Dvomim tudi, če bodo o tem odločale publiciteta in javna priznanja.

Občinski odbor ZZB NOV Postojna ima za letošnje leto pripravljen obširen program dela

Organizirati se moramo tako, da bomo akcijsko pripravljeni

Postojnska zveza borcev mora še naprej delati v sklopu socialistične zveze, zveze komunistov, sindikata in mladine v smeri demokratizacije odnosov v vseh organizacijah, za krepitev vloge in vpliva delovnega človeka v naši družbi. Prav organizacija ZZB NOV ima velik pomen pri prenašanju tradicij NOB in zagotavljanju kontinuitete revolucionarne akcije. Zato se postojnski borci zavedajo, da morajo intenzivno vključiti v to delo vse sposobne udeležence NOB.

Postojnski borci izhajajo pri načrtovanju svojega dela za leto 1978 iz ugotovitve, da je članstvo ZZB NOV še vedno aktivna sila. Na podlagi nalog, ki izhajajo iz sklepov pete skupščine ZZB NOV Slovenije in 7. kongresa ZZB NOV Jugoslavije ter kongresov ZK, so sprejeli naslednji program dela:

Občinski odbor ZZB NOV Postojne in njegovi organi bodo tudi v bodoče usmerjali delo svojega članstva v krajevnih organizacijah k aktivnemu odnosu do vseh družbenopolitičnih akcij s ciljem hitrejšega razvoja našega socialističnega sistema; še naprej se bodo zavzemali za čimvečjo samostojnost krajevnih borčevskih organizacij hkrati pa za njihovo povezanost z vsemi drugimi družbenopolitičnimi organizacijami na vasi in v krajevni

skupnosti, z odbori za splošni ljudski odpor in samozaščito. Borci se bodo aktivno vključevali v razpravo o kongresnih dokumentih ZZB NOV in ZK, zlasti v tistih vprašanjih, ki zadevajo naloge članstva ZZB NOV. Proučili bodo možnosti in se zavzemali za medobčinsko sodelovanje ZZB NOV na različnih področjih dela, za skupno boljše usklajevanje dela. Občinski odbor in komisija za vojaške vojne invalide morata v bodoče posvetiti več pozornosti organizacijskim vprašanjem delovanja vojaških invalidov pri krajevnih združenjih ter se zavzemati za večjo povezanost invalidov. S tem bo potrebno tudi čimboljše sodelovanje z zvezo za rekreacijo in šport invalidov, ter vključevanje vojnih invalidov v rekreacijske dejavnosti.

Razvijanje tradicij bo še vedno osrednja naloga

Postojnski borci bodo vsestransko sodelovali še z referatom in komisijo za borčevska vprašanja in invalidske zadeve pri občinski skupščini (pri reševanju socialnovarstvenih problemov borcev in invalidov NOV). Tu bo lahko občinski odbor v pomoč z nasveti in predlogi.

Na tem področju razvijanja tradicij NOB imajo postojnski borci mnogo načrtov. Sodelovali bodo pri pripravah proslav, ki bodo v tem letu posvečene 35-letnici vsesplošne vstaje na Primorskem, pri osrednji občinski proslavi 4. julija (ko bo odkrit spomenik na Jurščah).

Za 22. julij imajo v načrtu odkritje spominske plošče v vasi Strane in še odkritje spominske plošče v Volčah, kjer so okupatorji požgali vso vas.

Občinski odbor ZZB NOV Postojne bo nadaljeval sodelovanje z domočinimi odbori artileristov-prekomorcev in političnih pregnancev na Sardiniji, ki imajo v postojnski občini domicile. Skupaj bodo pripravili srečanje borcev teh domicilnih enot (ki bo predvidoma v Postojni 7. oktobra).

Občinski odbor postojnskih borcev bo usmeril vse sile za dokončanje zbiranja zgodovinskega gradiva in materiala iz NOB ter za dokončanje pisanja knjige na temo NOB na Postojnskem. Uresničitev tega programa zahteva vključitev kar najširšega kroga udeležencev NOG na tem področju, ne le za že našete naloge ampak tudi za primerno vzdrževanje spominskih obeležij iz NOB, in organizacijo komemoracij in podobnih svečanosti.

Borci se bodo povezovali z vsemi organizacijami, ki v svojo redno dejavnost prištevajo tudi razvijanje tradicij NOB. Zlasti velja to za mladino (Zvezo prijateljev mladine, pionirsko organizacijo, ZSMS, tabornike...). V načrtu imajo širše in poglobljene stike z enotami JLA v garnizonu Postojna, posebno pri sodelovanju slednjih pri urejanju okolice vojaškega grobišča pri Kozarju, in spomenika padlim borcem Hercegovske brigade pri Ravberkomandi (ob osvobajanju Postojne).

Pri reševanju borčevske problematike, podčrtujejo postojnski borci, bo potrebno skupno delo SZDL in komisije za zadeve borcev NOV pri skupščini občine, da bodo našli primerne rešitve problemov za ostarele in bolne udeležence NOB in uredili »sosedsko pomoč«, kjer je to mogoče. Nič manjšo skrb ne bodo namenjali pospešenemu in pravičnemu reševanju vlog za priznanje posebne dobe.

Že ob programu dela, ki so si ga postojnski borci zastavili za to leto, pa se zavedajo, da bodo partijski kongresi in kongres ZZB NOV Jugoslavije prinesli spet nove naloge in zadolžitve.

(Po programu dela občinskega odbora ZZB NOV Postojna za leto 1978)

Motorna vozila za invalide

Vsi invalidi niso seznanjeni s pravicami, ki jim gredo pri nakupu osebnega avtomobila. Zato nekaj tega lahko preberejo v teh vrsticah

Najprej o tem kdo ima pravico do brezplačnega avtomobila: to pravico imajo invalidi prve skupine (100%), ki imajo okvaro na spodnjih okončinah in, ki so take invalidnosti, da redno uporabljajo invalidski voziček. Poleg teh imajo do brezplačnega vozila pravico tudi slepi na obe očesi. Oboji dobijo vozilo na uporabo za 5 let, po tem času pa posebna komisija ugotavlja, ali je potrebno invalidu vozilo zamenjati ali popraviti. Za vrsto osebne avtomobila se zakon o vojaških invalidih vojne ne opredeljuje, navaja pa, da mora biti to vozilo domače proizvodnje z največ 1000 ccm prostornine. Kot primerno vozilo se je v ta namen uveljavila »Katra« R 4. Po ceni tega vozila se tudi izračunava regres ob nakupu avtomobila. Do slednjega imajo pravico invalidi z manjšim odstotkom invalidnosti: ta prava se obnavlja na vsakih 6 let. Tako imajo 60 do 70 odstotni invalidi pravico do 30 odstotnega regresa pri nakupu osebne avtomobila – vendar 30 odstotkov od cene R 4! Za invalide z 80 in 90 odstotno invalidnostjo velja 35% regres, za vse 100 odstotne invalide, ki nimajo pravice do brezplačnega vozila, pa velja 40 odstotni regres.

Če mesečni prejemki v invalidovi družini ne presežejo 50% povprečnega mesečnega osebne dohodka v minulem letu, potem ima invalid pravico do povečanja regresa še za 10%.

Posebnih olajšav so deležni najtežji invalidi – prve skupine, ki jim je omogočen tudi uvoz motornega vozila iz tujine (pri čemer jim ni treba uvažati preko uvoznega podjetja); Tu pa stavi zakon poseben pogoj: če ima invalid izdano vozniško dovoljenje po nastanku invalidnosti, je oproščen prometnega davka. Zakon tudi natančneje določa, kateri invalidi imajo pravico do preureditve lastnih vozil.

Invalidi imajo pri nakupu osebnih vozil še pravico do posojila, ki ga dobe za 5 let v višini 20 rednih mesečnih dohodkov, z 12% obrestno mero.

Vsakdo, ki ga prav to področje pravic vojaških invalidov bolj zanima, lahko najde potrebne podatke v uradnih listih SRS 38/74 in SFRJ 33/76.

B. Ž. J.

Tudi hrvaški borci so imeli pred nedavnim 5. redno skupščino

»Vse, kar smo storili, je bilo in ostaja ustvarjalno potrjevanje nadaljevanja revolucije«

Tako so zapisali hrvaški borci v pismu, ki so ga s pete skupščine ZZB NOV Hrvatske poslali tovarišu Titu. Na skupščini so pregledali delo zadnjih let in se v razpravi obrnili k vsem tistim nalogam, ki so v tem trenutku našega družbenega in političnega razvoja v ospredju in, ki zahtevajo aktivno delo borčevskih vrst.

Predsednik hrvaške borčevske organizacije Pero Car je peti skupščini najprej podal poročilo o minulem delu ZZB NOV Hrvatske, za njim je zbranim spregovorila Milka Planinc, predsednica centralnega komiteja ZK Hrvatske. V razpravi o poročilu je sodelovalo dvaindvajset delegatov, v imenu zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije pa je borce pozdravil Mita Dimitrijeviški.

Pero Car je v svoji uvodni besedi govoril o vlogi borčevske organizacije v celotnem družbenem sistemu, o kontinuiteti revolucije, ki jim borci s svojim vsakdanjim delom nenehoma doprinašajo. Poudaril je, da mora biti bitka proti nam vsem dobro znanemu sovražniku stalna, premišljena, ker ne gre za ljudi, ki bi se odkrito zoperstavljali

bratstvu in enotnosti naših narodov in narodnosti, samoupravljanju in razvoju sploh, ampak gre za izdajavsko delovanje, ki izhaja iz stališč in razumevanja ljudi z nasprotnimi gledišči – nasprotnimi od tistih, ki jih imajo zveza komunistov in ostale napredne sile naše samoupravne socialistične družbe.

V povezavi s prej pove-

danim je tovariš Car dejal, da je potrebno v sredinah, kjer nastopajo problemi, priskočiti na pomoč mladim progresivnim ljudem. Pri tem bi morala biti vodstva družbenopolitičnih organizacij, z njimi pa tudi Zveza borcev, aktivnejši v »vpeljevanju« mlade generacije za izvajanje programov in dogovorjenih nalog.

Zveza borcev Hrvatske

šteje 273.000 članov, ima 2134 mestnih združenj, ti podatki pa, kot je dejal Pero Car, tudi že govorijo o vplivu te organizacije na politično dogajanje v naši družbi. Zlasti je to pomembno zato, ker so se borci v praksi prekalili z revolucijo in bili med prvimi tudi takrat, ko je bilo treba zasukati rokave.

Na peti redni skupščini ZZB NOV Hrvatske so izvolili novega predsedni-

ka ZZB NOV Hrvatske, podpredsednike, tajnika in predsedstvo ter osemindesetčlansko predsedstvo.

Novi predsednik ZZB NOV Hrvatske je postal Ivica Gretić, podpredsedniki: Vicko Antić, Stjepan Cerjan in Nedža Drakulić, za tajnika je bil izvoljen Zvonko Radoš.

B. Ž. J.

Osmi kongres zveze komunistov Slovenije je nedvomno pomembna ločnica pri izgradnji naše družbe, pri naši svojstveni poti razvoja, v iskanju vedno novih poti, ki vodijo k uspehom. Te poti pa se začenejo in končujejo pri človeku.

V čem je torej moč kongresa?

Nedvomno v realnosti ocene stanja, jasnosti stališč, razmerja sil v družbi in seveda v jasnosti začrtanih nalog v prihodnje. Zatorej, pravkar minuli kongres slovenskih komunistov ni bil pomemben samo za komuniste, temveč za slehernega občana v naši družbi, s katerim skupaj uresničujemo našo vizijo prihodnosti.

Z doseženim še nismo zadovoljni

Kongresni ustvarjalni nemir se ni še polegel, ko sva pred dnevi krenili s sekretarjem občinske konference ZKS na Vrhniki z Jožetom Sojerjem o mestu in vlogi ter o delu ter prizadevanjih in načrtih komunistov v vrhniški občini. Svoje misli je strnil v naslednje:

»Že predkongresna aktivnost v občini Vrhnika je pokazala, da lahko komunisti v lastni organizaciji, kakor seveda tudi v drugih družbenopolitičnih organizacijah, kjer jim

Cilj vseh prizadevanj je človekova sreča

»V zadnjih nekaj letih smo veliko storili pa vendar z doseženim še nismo zadovoljni«, pravijo na Notranjskem, »kajti uspehi nas še bolj obvezujejo«

nizaciji. No, z delom mladih pa na Vrhniki še nismo zadovoljni in prav delo z njimi je ena izmed naših osrednjih nalog v prihodnje. Program dela smo seveda že pripravili, pred nami je le še sklic problemske konference o tem vprašanju. Med 580 člani ZK v naši občini je kar 150 mladih, kar nedvomno potrjuje, da je delo z mladimi, najsi bo to v krajevni skupnosti ali delovni organizaciji dobro. Pozneje, ko pa ti mladi postanejo člani ZK pa so takorekoč v mnogih primerih prepuščeni sami sebi.«

Tesno sodelovanje mladine z borci

Pri občinski konferenci SZDL in OO ZSMS imajo

predlagali že vrsto dobrih mladincev za sprejem v članstvo ZK. Seveda so morali s svojim delom pokazati kaj zmorejo najprej v naši organizaciji. To je toliko bolj pomembno tudi zato, ker se dogaja, da ponekod stopajo v vrste komunistov mladi, ki niso bili delovni in prizadevni v mladinski organizaciji. In pogosto se izkaže, da so nedelavni tudi kot komunisti.«

Odločno proti kopičenju funkcij

Osnovna organizacija ZKS v IUUV TOZD Usnjarna vključuje 70 članov. Četrtnina med njimi so ženske, ki se tako kot ostali člani vključujejo v delo

pozorni, da tovarišem, ki so voljni prijeti za delo, ne nalagamo dela samo njim, temveč si bomo morali te naloge razdeliti med seboj. To je tudi prav, mar ne?!

Tudi izobraževanje je pomemben dejavnik

Na zadnjih nekaj sestankih OO ZKS v Usnjarni so bili govorili tudi o izobraževanju članstva. Prav sedaj nameravajo namreč ustanoviti marksiistično knjižnico. Knjige so že kupili, nekoliko se je zaustavilo le pri prostorih. Pri skupščini občine Vrhnika pa bo kmalu zaživel in začel z delom Klub samoupravljalcev.

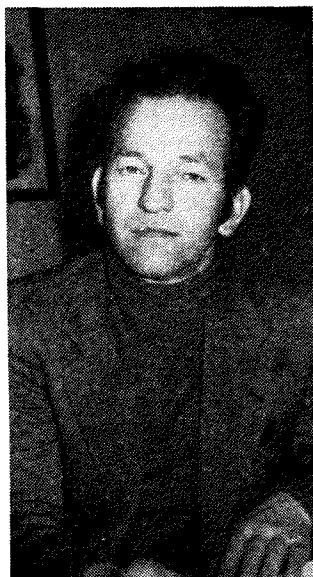
nostih, kolikor jih imajo v logaški občini imeli OO ZKS, v večjih krajevnih skupnostih, kot sta to Naklo in Tabor pa naj bi ustanovili aktivne ZK po vseh naseljih. Tako bi namreč pritegnili k delu doma vse člane ZK, ki so sicer vključeni le v organizacijah združenega dela za delo v krajevni samoupravi pa jim je kaj malo mar. S takim načinom dela bi se namreč povečala aktivnost članov in tako lažje uresničevali načrtne programe krajevnih skupnosti, ki so povezani z organizacijami združenega dela.

Še ena OO ZKS več v Logatcu

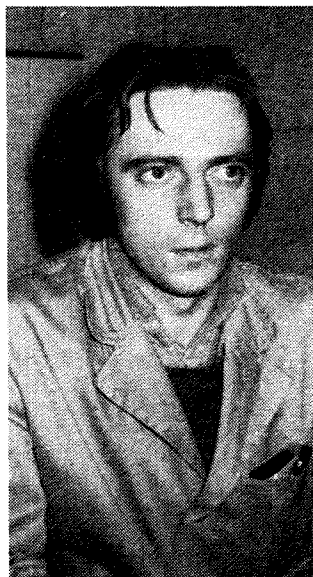
»Okoli 30 odstotkov celotnega članstva borčevske organizacije je vklju-

Med tisti dve temeljni organizaciji združenega dela, ki nista imeli pogojev za ustanovitev svoje OO ZKS, sodi tudi logaška Konfekcija. Stari Statut ZKS je namreč določal, da mora biti v TOZD najmanj pet članov ZK, da lahko ustanovijo OO. Čeprav kolektiv Konfekcije šteje 140 delavcev, so med njimi le trije člani ZK. Novi Statut pa določa, da lahko ustanovijo OO ZKS povsod tam, kjer so najmanj trije člani. Ta novost omogoča, da poleg tudi v Konfekciji ustanovijo svojo OO ZKS. In kaj meni o tem sekretar Konfekcije Bogo Ajdič:

»V naši TOZD Konfekcija je zaposlenih kar 130 žensk. Poprečna starost je 25 let. Vse doslej, ali natančneje, do pred dobrim letom in pol, nismo imeli urejenih delovnih prostorov, obrata družbene prehrane in še marsikaj kar je sodilo k celoviti dejavnosti kolektiva. Z novimi delovnimi prostori in vsemu kar sodi v sodobno zgradbo objekt, so se nedvomno povečale tudi možnosti intenzivnejšega političnega dela. Kmalu bomo ustanovili OO ZKS, vanjo vključili sedem ali osem novosprejetih članov. Zavedamo se, da delo pri sprejemanju novih članov v vrste ZK ne bo lahko, vendar bo veliko lažje predlagati nekoga iz kolektiva v članstvo sedaj, kot pa je bilo to mogoče prej, saj se večina zaposle-

Sekretar občinske konference ZKS na Vrhniki JOŽE SOJER

Predsednik OO ZSMS pri IUUV TOZD Usnjarna na Vrhniki VOJKO JERINA

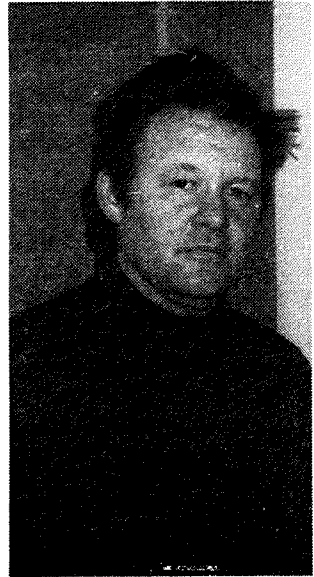
Član sekretarijata OO ZKS pri IUUV TOZD Usnjarna OTMAR JERŠINIČ

Predsednik OO zveze sindikatov pri IUUV TOZD Usnjarna ROBERT JAZBEC

Sekretar občinske konference ZKS v Logatcu IVAN LOŠTREK

Sekretar TOZD Konfekcija v Logatcu BOGO AJDIČ

je pravzaprav poglavitno mesto, veliko več store. Prav na tem področju smo namreč v času pred kongresom veliko storili in naša prizadevanja bodo v prihodnje usmerjena prav v to.

Pred kongresom smo imeli komunisti v vrhniški občini tri konference in v poprečju kar po tri seje komiteja vsak mesec, kjer so se izluščile nekatere pomembne ugotovitve in na osnovi katerih smo sprejeli tudi konkreten program dela, v luči dokumentov in resolucije kongresa in seveda s temi nalogami podrobno seznanili tudi celotno članstvo.

Delo mladih komunistov, članov ZK, je pravzaprav v mladinski orga-

na Vrhniki posebni komisiji za razvijanje in negovanje tradicij NOB, katerih člani se uspešno vključujejo v številne akcije in praznovanja. Pri tem so še posebej prizadevni mladinci tamkajšnje Usnjarne. Če bi imeli borci v Usnjarni svoj aktiv, potem bi morda nekatere akcije še hitreje potekale kot sedaj, čeprav je sto članska mladinska organizacija v Usnjarni za delo na področju razvijanja tradicij NOB prejela že številna priznanja. »Tudi sicer«, pravi predsednik OO ZSMS IUUV Vrhnika, TOZD Usnjarna Vojko Jerina, »imamo v naši organizaciji dobro začrtano delo, ki se odvija v štirih komisijah. Iz naših vrst smo

svoje temeljne organizacije združenega dela, kot tudi v samoupravne interesne skupnosti. Tri četrtine članov ZK je delavcev v neposredni proizvodnji in v takem sestavu je tudi zbor združenega dela v občinskem merilu, ki ga sestavljajo povečini delavci iz neposredne proizvodnje.

Do sedaj so bili vedno kritični do tistih članov ZK, ki so se imeli za nekakšne delilce nasvetov in modrosti, v delo pa so se kaj bore malo vključevali. »Zdaj pa smo sprejeli sklep«, sta dejala Otmar Jeršinič, član sekretariata ZK v Usnjarni in predsednik OO zveze sindikatov v Usnjarni Robert Jazbec, »da moramo biti

Osnovne organizacije ZK v sleherni delovni organizaciji

To načelo so v Logatcu sprejeli že pred meseci in ga skoraj v celoti tudi uresničili, razen v dveh manjših TOZD kjer za to niso imeli osnovnih pogojev, to je članstva. In kot pravi sekretar občinske konference ZKS v Logatcu Ivan Loštrek, si bodo prizadevali organizacijo ZK kar najbolj prilagoditi delegatskemu sistemu in si prizadevajo, da bi v vseh sedmih krajevnih skup-

čenega v ZK«, pa vendar je še posebej poudaril Ivan Loštrek, »je v teh ljudeh, kljub starosti, še velika mera delovnega elana in pripravljenosti za pomoč pri sleherni akciji v občini. Moram reči, da smo lahko ponosni na tako delovne boje tovariš. Mladi člani ZK in teh je med 250 člani okoli sto, se tudi radi izkažejo pri delu. Prav zdaj smo mladim članom ZK posvetili, kar zadeva izobraževanja, še posebno skrb, saj jih je kar 20 vpisanih na dopisni šoli marksizma, pet mladih komunistov je na tri mesečnem tečaju, dva sta na srednji politični šoli, za vse pa pripravljamo prav letos še dva strokovna seminarja.«

nih žensk vozi vsak dan na delo ne le iz logaške, temveč tudi vasi vrhniške, idrijske, postojnske in cerkniške občine.«

★

In če v nekaj besedah strnemo nekatere misli izrečene na osmem kongresu slovenskih komunistov, ne moremo mimo ugotovitve, da merilo napredovanja ZK ni samo v rasti članstva, temveč v ustvarjalnosti v organih samoupravljanja, družbenopolitičnih in drugih organizacijah. Cilj vseh teh prizadevanj pa je človek!

Tone Urbas

Odprli so Kidričev spominski dom

Minulo nedeljo so na Knežcu, streljaj od Rogaške Slatine, v izredno lepem vremenu, slavnostno odprli Spominski dom akademika dr. Franceta Kidriča in Borisa Kidriča, velikana revolucije in po vojne graditve nove Jugoslavije; slovesnosti se je udeležilo več tisoč gostov in domačinov, predvsem mladine, med gosti pa so bili tudi žena pokojnega Borisa Kidriča Zdenka s hčerka, Sergej Kraigher, Lidija Šentjura, Mitja Ribičič, Andrej Marinc, Franc Šetinc, Franc Leskošek-Luka, Miha Marinko, Janez Vipotnik ter predstavniki delovnih kolektivov in drugih organizacij, ki nosijo ime po pokojnem revolucionarju Borisu Kidriču, kot tudi delegati šmarske občine ter občani Rogaške Slatine.

Še pred tem – prav tako v počastitev 25-letnice smrti Borisa Kidriča – je v preddverju nove šole v Rogaški Slatini, ki nosi ime pokojnega revolucionarja in misleca, Alenka Virant, učenka šestega razreda osnovne šole, odkrila njegov doprni kip. Prisrčno slovesnost je popestril tudi skoraj enourni kulturni program, nakar so se sestali delegati, podpisniki družbenega dogovora o ureditvi Kidričeve domačije, skupaj s člani

in delegati ter predstavniki ZZB NOV Šmarje in ZB NOV Rogaška Slatina.

Hišo, ki je danes preurejena v spominski dom Kidričev, je dr. France Kidrič prevzel kot dediščino od Vinka Žurmana. Tu bo odslej stalna razstava dr. Franceta in Borisa Kidriča ter narodnoosvobodilnega boja na Kozjanskem, kar pomeni nov, svetel kamen v mozaiku zgodovinskega dela in gibanja Borisa Kidriča.

Že leta 1969 je ZB NOV v Rogaški Slatini zastavil akcijo, da se domačija Kidričevih na Knežcu obnovi ter tako obvaruje pred razpadanjem. Ob velikih naporih članov borčevske organizacije, družbenopolitičnih predstavnikov občine Šmarje, so s pomočjo delovnih organizacij iz vse Jugoslavije, ki nosijo ime Borisa Kidriča, hišo obnovili. Domačijo je potem prizadel potres. Ponovno so se lotili obnove ter jo spremenili v kulturni spomenik s stalno spominsko razstavo, ki naj bi vse obiskovalce, posebno pa mladino, vedno znova opozarjala na pravični boj in kontinuiteto revolucije.

Gradnja oziroma obnova spominskega doma obeh Kidričev ter ureditev vseh treh razstav, po-

svečenih delu in življenju dr. Franceta Kidriča in Borisa Kidriča, kot tudi razstava o narodnoosvobodilnem boju na Kozjanskem, je veljala približno 1,6 milijona dinarjev.

Povedati je treba, da spominski dom na Knežcu ne bo le razstaveni prostor, ampak bo moč v njem pripravljati zgodovinske ure o temeljih marksizma in osnovah delavskega samoupravljanja! Na voljo bodo tudi magnetofonski trakovi s komentarji Kidričevih govorov, prevedenih v štiri svetovne jezike.

Po govorih Franca Šalija in dr. Bratka Krefta, slavnostnih govornikov, so nastopili kulturniki, član sveta federacije inž. Pavle Žaucer pa je ključ Kidričeve domačije oziroma Spominskega doma dr. Franceta in Borisa Kidriča slovesno izročil predstavniku krajeve skupnosti Rogaška Slatina, nakar so si udeleženci z zanimanjem ogledali razstave.

Domačija Kidričev na Knežcu je tako postala kulturna ustanova – pomembna ne le za Rogaško Slatino in obsoveljsko regijo marveč za obiskovalce širom po Jugoslaviji.

Tekst in foto: Franjo Hovnik

Čebine – spomenik pomembnega zgodovinskega dogodka

Del udeležencev lanske letne jubilejne osrednje proslave na Čebinah

V prihodnjih dneh se bodo v Revirjih zvrstile proslave in prireditve – posvečene obletnici Ustanovnega kongresa KP Slovenije, ki je bil v noči od 17. na 18. aprila pred 41-timi leti.

Vsem nam so še živo v spominu številne lanske letne slovesne množične prireditve, ki so poudarile zgodovinski pomen tega dogodka in njegove jubilejne obletnice, ki je sovpadala z jubileji tovariša Tita in ZK Jugoslavije. O obsegu letošnjih prireditev, vezanih na ta dogodek, se dogovarja revirski svet zveze komunistov ob sodelovanju komitejev občinskih konferenc ZKS in konferenc SZDL revirskih občin.

Prepričani smo, da bodo v Zasavju tudi letos, podobno kot lani, dostojno, z delom in akcijami ter z udeležbo na prireditvah proslavili ta revolucionarni dogodek, katerega cilj je bil usmeriti vse tedanje komuniste v boj za obrambo slovenskega naroda. Ustanovni kongres KPS je pozval delavce, delovno ljudstvo, vse demokratične Slovence na odpor zoper popuščanja tedanjim fašističnim pojavom v domovini ter proti vojnemu grožnjam Hitlerja in Musolinija. Ustanovni kongres in CK KPS sta, kot je zapisano v knjižici Zgodovinska noč na Čebinah – izdani ob lanskem jubileju, pozvala Slovence k slogi, k enotnosti v boju za rešitev pred narodno smrtjo in suženjstvom, pred največjo

nevarnostjo, ki nam je Slovincem pretila v naši težki, mračni in krvavi zgodovini. Po zapisih Mihe MARINKA, v njegovih spominih, se je »zgodovinski sestanek na Čebinah – odlikoval po vsebini svojih odločitev in zgodovinsko političnem pomenu, saj so znanilci nove usmeritve bili prav udeleženci kongresa sami«. Velik pomen in odmev je imel tudi »Manifest KPS«, ki je bil med drugim obravnavan na kon-

gresu in objavljen po Ustanovnem kongresu.

Nedvomno, da bodo Čebine tudi letos in Barličeva hiša še posebej cilj številnih pohodov in obiskov borcev, predvojnih revolucionarjev, mladine in mnogih delovnih ljudi iz Zasavja in drugih krajev Slovenije, ki si bodo želeli ogledati kraj dogodka in obuditi spomin na revolucionarne dogodke naše svetle zgodovine.

Rudi Matko

Idrijski muzej ima prostore v starem gradu na hribčku. Iz središča mesta je do tja le nekaj korakov. Po strmih stopnicah se vzpneš do dvorišča, ki ga z dveh strani obdaja stebrišče. Po dvorišču so razstavljeni veliki litoželezni deli strojev in šele, ko jih zagledaš, se pravzaprav spomniš na živo srebro in rudnik, ki je dajal temu kraju stoletja trd kruh pa tudi sloves.

Obrajane lesene stopnice vodijo v prvo nadstropje. Tam smo začeli pogovor z Ano Štucinovo, ki je upokojena, a še vedno honorarno dela v muzeju. Ana Štucinova je menila, da bi bilo dobro, ko bi se o tem pogovarjali z ravnateljem muzeja, ker pa je bil tisti dan odsoten, je sama prijazno ponudila svojo pomoč.

V idrijskem muzeju je narodnoosvobodilni borbi na tem področju odmerjeno troje soban, ki jih prav te dni preurejajo. Le soba, kjer so razstavljeni dokumenti in fotografije o umetniški dejavnosti na tem področju med NOB, je ostala nespremenjena. V ostalih prostorih bi radi kar v najkrajšem času postavili stalno razstavo o dejavnosti bolnišnice Pavle, ki je delovala tu v bližini. Gradivo je že pripra-

Partizanska saniteta na Idrijskem

Pred dnevi smo obiskali idrijski muzej in se pozanimali o muzejskem delu na področju zgodovine NOB. Naša sogovornica je bila tovarišica Ana Štucinova, ki se z delom na tem področju ukvarja že vrsto let.

vila tovarišica Zorka Tribušonova, precej ohranjene dokumentacije pa bo prispevala tudi dr. Pavla Jerina-Lahova.

V idrijskem muzeju imajo za predstavitev obdobja NOB še številne načrte, pa tudi prikaz dela in življenja v bolnišnici Pavli ni le samostojna razstavna akcija. Sodi v širši načrt predstavitve delovanja partizanske sanitete na Idrijsko-Cerkljanskem območju, oziroma na osvobojenem ozemlju devetega korpusa. Tako pripravljajo oddelek idrijskega muzeja v Cerknem (v stari šoli), kjer bodo, tako upajo, še letos odprli stalno razstavo o partizan-

ski saniteti na nekoliko širših osnovah.

Na Cerkljanskem so se lotili tudi zbiranja eksponatov za prikaz partizanskega gospodarstva na osvobojenem ozemlju. Doslej so samo na Cerkljanskem evidentirali preko 60 najrazličnejših partizanskih delavnic. Pri tem delu izredno delovno sodeluje domicilni odbor goriškega vojnega območja (pod katerega poveljstvo sta spadali med vojno tudi »komandi« mest Idrije in Cerknega. Pri tem delu sta zlasti delovna člana pripravljalnega odbora Karel Kušme in Rado Jelinčič.

V idrijskem muzeju že dlje časa prizadevno zbirajo gradivo za predstavitev začetkov narodnoosvobodilnega gibanja na tem območju. Poudarek bo na dveh osrednjih osebnostih: Janku Premrlu-Vojku in Jakobu Platiši-Francu. Janko Premrl je deloval na Idrijskem od septembra 1942 pa do svoje smrti v februarju 1943 na Brinovem griču, Jakob Platiše (ki je bil doma iz Poč pri Cerknem) pa je bil v avgustu leta 1942 poslan na Idrijsko, da bi organiziral OF; bil je prvi tamkajšnji organizator vstaje in prvi sekretar okrožnega komiteja za Idrijsko. Februarja

1943 je bil poslan v Trst, kjer je že aprila istega leta padel.

Brinov grič je bil v prvih letih vojne žarišče osvobodilnega gibanja za idrijsko okolico in pomemben tudi v širšem primorskem merilu, saj so prav tu preko potekale zveze med primorskimi partizani in glavnim poveljstvom v Dolomiti. V prvih mesecih leta 1943 pa je šlo preko Brinovega griča mnogo novoprispelih borcev s Primorske proti Dolenjski. Glavni dogodki in premiki partizanskih enot v tem času so sicer znani in preverjeni, ostala pa je še vrsta vrzeli, ki jih sku-

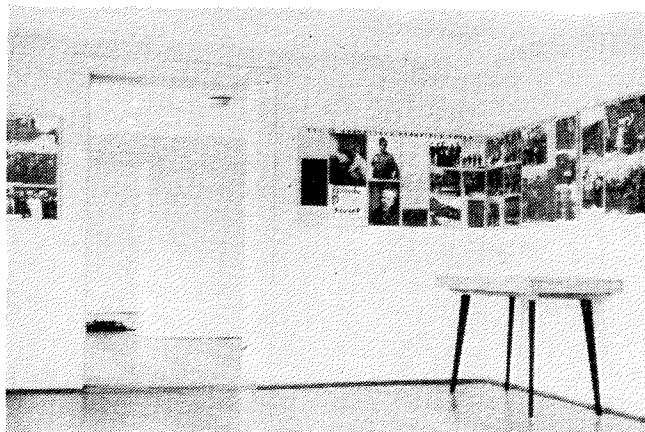
šajo prizadevni idrijski muzejci izpopolniti s še živimi spomini nekdanjih borcev in aktivistov. Njihovo delo je dolgotrajno in potrpežljivo. Prav ob srečanju s tovarišico Štucinovo smo bili sledili enemu takih pogovorov z borcem, ki je obujal spomine na Brinov grič, na enote, ki so se tam okrog formirale. »Se spominjate, kje je bila tisti čas Prva četa? Pa druga? Koliko časa ste se zadrževali na tem terenu? Kdo je bil tovariš Jelen?«... Vprašanja se ponavljajo, podatke je treba preveriti in znova preveriti in šele nato zapisati.

Muzej v Idriji bi bil izjema, ko ga ne bi trle enake težave kot večino muzejev na Slovenskem. Graščina je stara, prostori potrebni popravi, denarja pa je za vse načrte in delo vedno premalo. Novosti, ki jih ta čas pripravljajo pa nam zgovorno pripovedujejo, da delo na področju zbiranja in ohranjanja zgodovinskega gradiva iz obdobja NOB ne zastaja. Če bo šlo vse po sreči, bomo lahko že letos obiskali muzeja v Idriji in Cerknem, kjer se bomo lahko seznanili s sanitetno dejavnostjo med NOB na tem področju.

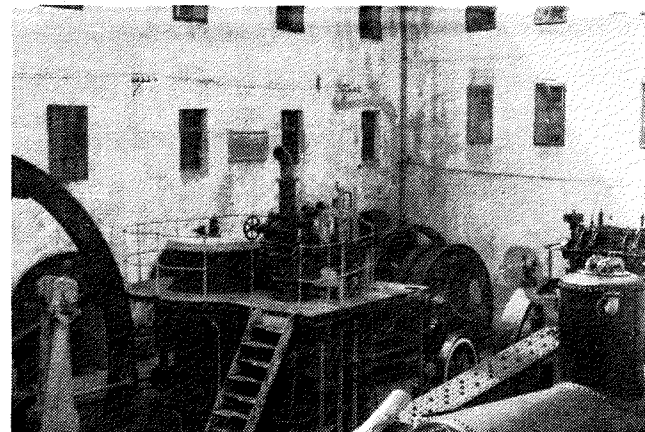
Bojana Ž. Jesih

V idrijskem gradu ima svoje prostore poleg ostalih tudi muzej

Oddelek, ki predstavlja zgodovino NOB na tem področju, pravkar prenavljajo.

Litoželezni deli strojev in zobnikov so med zadnjimi spomini na rudnik živega srebra

Za primerno oskrbo in nego

V hribovitih predelih idrijskega kraja je še vrsta ljudi, ki jim bo morala družba pomagati do svetlejši prihodnosti

V skupščini občine Idrija smo o vprašanjih borcev in še posebno kmetov-borcev povprašali v uradu, kjer urejajo borčevske zadeve in pri občinski socialni službi, ki iz izkušenj s terena črpa spoznanja za nadaljnje delo.

Beseda je tekla o pokojnih, varstvenem dodatku, priznavalninah in različnih oblikah pomoči ostarelim kmetom, ki se sami ne morejo več pomagati če zbolijo, ali ostanejo osamljeni na oddaljenih kmetijah.

Najvišji varstveni dodatek za kmete-borce je v lanskem letu znašal 1464 din, kmečka pokojnina pa 515 din. Pri tem je za uveljavljanje kmečke pokojnine za kmeta potrebno, da se je v zadnjih desetih letih neprekinjeno ukvarjal s kmetijstvom in, da je bil najmanj pet let socialno zavarovan ter, da je dopolnil 60 let

starosti. Na idrijskem je bilo v lanskem letu 130 pokojninskih upravičencev kmetov-borcev. Sedaj, na začetku leta pa rešujejo nove vloge. Večina omenjenih kmetov je s širšega Idrijsko-Cerkljanskega območja; več kot polovica jih živi na samotnih hribovitih kmetijah brez mladih članov družine.

Tovarišica Volčinova je pojasnila, da kmečka pokojnina pripada le enemu od dveh članov družine. Prejemki – pokojnina in varstveni dodatek, razdeljeni na moža in ženo, so majhni, vendar si tisti, ki so še pri moči, pomagajo še s tistim, kar pridelajo na kmetiji.

Kar zadeva borčevske priznavalnine, je tudi idrijska občina pristopila k republiškemu družbenemu dogovoru, ki usklajuje vprašanja s tega področja v republiki. Lani so

izračunali, da bo prišlo tako v poštev za prejemanje priznavalnin okrog 600 borcev s tega območja, trenutno pa priznavalnino prejema 150 borcev. Z novim družbenim dogovorom so imeli nekaj težav, saj po teh kriterijih nekateri borci, ki so po prejšnjem občinskem odloku prejeli priznavalnino, do te nima več pravice. Gre za tiste, ki po tem dogovoru presegajo mejni cenzus osebnih dohodkov.

O nekaterih vprašanih socialnega skrbstva ostarelih občanov in zlasti kmetov v idrijski občini je dala nekatere pojasnila socialna delavka tovarišica Ivanka Obričeva, ki že vrsto let dela na tem področju in dobro pozna »teren«. Tovarišica Obričeva je povedala, da se od leta 1976 njihova socialna služba poleg rednega dela ukvarja tudi s problematiko, ki jo je povzro-

čil potres tega leta. Tu sodelujejo kar najtesneje s posebno komisijo, ki je bila ob potresu ustanovljena v okviru občine.

Skupnost socialnega skrbstva občine je bila ustanovljena leta 1975 in je v začetku zaposlovala le dve socialni delavki. Sedaj se je služba razširila in nekoliko lažje rešuje številne probleme. Ob vprašanju, kako rešujejo vprašanja osamljenih ostarelih kmetov, je tovarišica Obričeva odgovorila, da si pomagajo na najrazličnejše načine. Dobro imajo organizirano patronažno službo, za reševanje konkretnih primerov pa se obračajo za pomoč k krajevnim skupnostim. Posebno takojmenovana sosedska pomoč je primerna oblika pomoči ostarelim kmetom, saj je na vasi in kmetih sploh take vrste pomoč že od

nekaj najuspešnejša. Seveda pa je v nekaterih primerih potrebno pomagati drugače. Nekateri kmečki upokojenci, ki živijo na samem, nimajo, če zbolijo, nobene možnosti za primerno oskrbo in nego, zato je v takih primerih treba poskrbeti domsko oskrbo. Ta je lahko le začasna (dokler traja bolezen) ali pa stalna. V Idriji imajo dom ostarelih občanov in v okviru tega nov »hotelski« del. Sodelovanje z domom je zelo dobro in prej omenjena začasna oskrba v domu je že večletna praksa. Tudi rejništvu odraslih oseb je bila pred leti razvejana in uspešna oblika pomoči ostarelim – zlasti kmetom; ker pa se zadnja leta mladi množično zaposlujejo v tovarni Eta, je vse težje najti družine, ki bi sprejele v rejo bodisi odrasle občane ali pa otroke.

Potres je poškodoval med drugim tudi številne kmečke domačije in v akciji za sanacijo in popravilo le teh se je naša najširša skupnost dobro izkazala. Kljub temu, da se problemi rešujejo, se rešujejo dostikrat leta in leta prepočasno in se, žal najhitreje razrešijo prav ob naravnih nesrečah, kot je bil, denimo, potres leta 1976.

Številne so še oblike pomoči in skrbi za občane, ki jo nudi, posreduje ali priporoča ustreznim institucijam skupnost socialnega skrbstva Idrija, mnogo primerov so že uspešno rešili, prav gotovo pa jih bodo v prihodnosti lahko še hitreje reševali, saj se je njihova kadrovska zasedba okrepila z novimi strokovnjaki.

Bojana Ž. Jesih

Pesem iz NOB Pesem iz NOB Pesem

BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BE

Pesem iz NOB Pesem iz NOB Pesem iz NOB

CERKNICA

Aktiv kmečkih žena s TV-15 na izletu

Minuli četrtek je 45 članic aktiva kmečkih žena pri kmetijski zadrugi iz Cerknice, pod pokroviteljstvom naše tednika, obiskalo Ptuj z okolico.

Pod strokovnim vodstvom so si ogledale vinsko klet »Slovenskih goric«, mešalnico močnih krmil, prašičjo farmo kooperanta Vesenjaka in pa seveda znani ptujski muzej.

Kljub dokaj naporni vožnji so ob povratku članice aktiva kmečkih žena izrazile željo, da si takih strokovnih ogledov naših krajev tudi v prihodnje še želijo.

-tu-

Skupina udeleženk izleta ob ogledu mešalnice močnih krmil

ADLEŠIČI

Veselo ob krajevnem prazniku

Med narodnoosvobodilnim bojem je bilo v Adlešičih veliko pomembnih ustanov hrvaškega vojnega področja. Tu je bil štab karlovškega vojnega področja, partizanska bolnišnica, telefonska centrala, s katero so bili povezani z Ogulinom, razne delavnice in drugo. Nemcem in ustašem je bilo to trn v peti, zato so skrbno pripravili načrt za napad. Šestnajstega marca 1945 je prišlo iz Zagreba v Karlovac dva tisoč Nemcev in ustašev. V Ozlju in Ogulinu so se zbrali sovražniki iz bližnjih postojank, ki naj bi varovali ozemlje od Neretice do Severina, da ne bi mogli priti na pomoč partizani s Hrvaške ali iz Metlike.

V večernih urah 21. marca 1945 so sovražniki, ki so se zbrali v Karlovcu, zasedli ozemlje ob Kolpi od Mrzljakov do Kuničev. Začeli so streljati na slovenske vasi preko Kolpe in z zažigalnimi naboji so nekaj poslopij tudi zažgali. V Adlešičih je bila le straža rajonskega odbora. Naslednji dan so zgodaj zjutraj spet začeli streljati in prodirati preko Kolpe. Zadrževala jih je le straža rajonskega odbora, na pomoč pa so ji prišli gojenci podoficirske šole iz Črnomlja. Sovražnik se je pri Pobrežju prebil čez Purgu na Preložnik, drugi del pa se je prebijal čez Gorenjce proti Malim in Velikim Selom, da bi obkolil vasi. Ko so zaprli obroč, so začeli požigati in ropati.

Proti Adlešičem je hitela na pomoč 8. brigada. Do Tribuč se je pripeljala s kamioni. Ko so jo opazili v sovražnikovem letalu, ki je ves čas krožilo nad bojiščem, so izstrelili nekaj rdečih raket kot opozorilo Nemcem in ustašem, naj se umaknejo. Partizani so hiteli za njimi preko Kolpe in jih na Hrvaškem potolkli.

Za sovražnikom so ostale požgane vasi in oropani domovi, zato so partizani takoj priskočili na pomoč domačinom. Tudi med seboj so si prebivalci veliko pomagali.

V spomin na te dogodke praznujejo v krajevni skupnosti Adlešiči svoj krajevni praznik od leta 1953 dalje. Tudi letos so se v nedeljo, 26. marca zbrali predstavniki krajevnih skupnosti Vukova gorica-Priljšče, Stara Ljubljana, predstavniki občine Črnomelj in krajevnih organizacij ter častni krajan Božo Račić-Kume, ki je bil dolga leta učitelj v Adlešičih. Predsednik KO ZB Lojze Cvitković je poročal o delu, pridobitvah in težavah v krajevni skupnosti. Božo Račiću so ob njegovi 90-letnici izročili lep belokranjski prt. Sledil je kulturni program, ki so ga pripravili učenci osnovne šole ter ženski in mešani pevski zbor prosvetnega društva Adlešiči, ki se je tokrat prvič predstavil.

MIHA VAHEN

LJUBLJANA

Obisk skupine članov VZPI-ANPI iz San Rema

Potem ko je skupina osemindesetih članov vsedržavnega združenja partizanov Italije (ANPI) iz San Rema (Ligurija) obiskala Trst in si tam ogledala znano nacifašistično uničevalno taborišče Rižarno, v katerem je izgubilo življenje skoraj 5000 ljudi, predvsem Slovencev, ter nekatere partizanske spomenike, je 26. marca obiskala še Poštojsko jamo in Ljubljano.

Predstavniki mestnega odbora ZZB NOV Ljubljana in mesta Ljubljane so skupini iz San Rema priredili skromen, a pristen sprejem v hotelu Lev, kjer sta jim Slavko Vrhovec in Drago Žvab zaželela dobrodošlico in jih seznanila z Ljubljano, predvsem z vlogo Ljubljane v NOB in povojni izgradnji. Zahvalila sta se predsednik tamkajšnje sekcije ANPI, znani partizanski slikar prof. Renzo Orvieto in Giorgio Bottini podžupan mesta San Remo. V popoldanskih urah so tovariši iz San Rema položili venec pred spomenik revolucije, ter cvetje pred grobnico narodnih herojev in spomenik kmečkim uporom.

DRAGO ŽVAB

RADOVNA

Patruljni tek v Radovni pred znano partizansko domačijo

Prvo aprilsko nedeljo je bilo pred znano partizansko domačijo »Pri Psnaku« (kjer je tudi danes gostišče) spet živahno. Čeprav je bil na bližnji Pokljuki maraton, se je v Radovni zbralo na štartu četrtega patrolnega teka partizanska Radovna 78 trideset tričlanskih ekip, ki so preizkusili svoje moči na pet kilometrov dolgi progi in v streljanju z malokalibrsko puško.

Tudi letošnje tekmovanje je priredila strelska družina »Janez Mrak« iz krajevnih skupnosti Dovje-Mojstrana, udeležile pa so se ga ekipe enot JLA, TO, milice, ZRVS, DPO, KS in društev in delovnih organizacij jeseniške občine. Tekmovanje je bilo organizirano v spomin na grozodejstvo nemškega okupatorja, ki je 20. septembra 1944 požgal Srednjo Radovno in pomoril vse prebivalce od dedov do najmlajših vnukov. Pred začetkom prireditve so pristopni poslali pozdravno pismo 8. kongresu ZKS, potem pa je delegacija odnesla venec k pomniku v Srednjo Radovno.

Tekmovanje je več kot uspelo, saj je bila udeležba tako tekmovalcev kot tudi ostalih krajanov večja kot doslej. Po končanem tekmovanju so nekateri udeleženci povedali:

Gregor Klančnik: »Srečen in vesel sem, ker sem tu v Radovni in na tem območju med NOB poskušal prispevati svoj delež za osvoboditev naše domovine in da sem se lahko danes te prireditve udeležil kot tekmovalec«.

Andrej Makuc, vojak: Prireditve je naša trojka (v njej sta bila še Franc Črešnik in Vladimir Borisov) tako navdušila, da se je bomo udeleževali tudi po odslužitvi vojaškega roka«.

Franc Mertelj, sekretar KO ZRVS Dovje-Mojstrana: Vsako leto je večja udeležba in prav bi bilo, da bi patrolnemu teku pridružili še spominski pohod k spomeniku žrtvam v Radovni. Ta pohod pa bi seveda morali pripraviti skupaj s sosednjo KS Gorje pri Bledu. Udeležili naj bi se ga vsi tisti, ki pač niso smučarji-tekači. Na pohodu bi reševali taktične in orientacijske naloge, saj bo drugo leto minilo 35 let od tistega žalostnega dogodka«.

Slikal in zapisal: STAŠ.

ČRNANA KOROŠKEM

Srečanje koroških borcev

Prvo nedeljo v aprilu so se v Črni zbrali številni borci z vse Koroške in proslavili 35-letnico ustanovitve 1. koroškega bataljona ter 35-letnico prve okrožne partijske konference za Koroško, ki je bila maja 1943 pod Belo pečjo. Proslave v Črni so se med drugimi udeležili tudi Pavle Žaucer-Matjaž, Olga Kastelic-Marjetka, Karel Prušnik-Gašper ter drugi, ki so se po dolгих letih spet srečali s kmeti iz Koprivne, Ludranskega vrha, Tople in Javoraj.

Pavle Žaucer-Matjaž je govoril o deležu, ki ga je dala Koroška v NOB ter o pomenu okrožne partijske konference, Karel Prušnik-Gašper pa je med drugim spregovoril o položaju slovenske narodnostne manjšine v Avstriji in se zahvalil za pomoč, ki prihaja iz matične domovine.

Delegacija ZB Črna je položila venec pred spomenik padlih v Črni, delegacija kurirjev, tabornikov in borcev pa je obiskala Zdovčevo kmetijo v Koprivni, kjer je bil ustanovljen 1. koroški bataljon.

IGNAC ZDOVC

TRBOVLJE

Rezervni vojaški starešine o svojem delu

V Trbovljah so 3. aprila imeli rezervni vojaški starešine svojo prvo občinsko volilno konferenco. Na njej je dosednji občinski odbor svojim petinštiridesetim delegatom posredoval poročilo o delu odbora in ZRVS v preteklem štiriletnem obdobju. V uvodnem referatu o vlogi in pomenu ZRVS v našem samoupravnem socialističnem sistemu je predsednik občinskega odbora ZRVS tovarš Vinko Ustar opisal notranji in zunanje politični položaj, ki narekuje potrebo po dobri organiziranosti SLO in družbene samozaščite v vsej državi. Našel je naloge rezervnih vojaških starešin ter razložil oblike delovanja ZRVS v delegatskem sistemu ter glede na obstoječe stanje in razmere v občini. Poročilo o posameznih akcijah v preteklih štirih letih je podal sekretar občinskega odbora.

Konferenca je bila zelo dobro pripravljena, saj so vsi delegati prejeli poročila že na dom, na sami konferenci pa so si lahko delegati in gosti ogledali še slikovno gradivo in dokumentacijo o delu ZRVS od leta 1974 do 1978 ter številna priznanja, ki jih je organizacija prejela za svoje delo.

V razpravi so delegati poudarili, da je delo ZRVS kot frontne organizacije v okviru SZDL zelo pomembno, vsestransko, pestro in uspešno na vseh področjih. Še posebej je njeno delo pomembno na področju družbene dejavnosti, česar so se rezervni vojaški starešine lotevali z vso odgo-

vornostjo. Njihova prizadevanja za uresničitev delovnega programa so potrdili tudi številni gostje.

Po prebranih poročilih so delegati razpravljali še o novem pravilniku, o delovnem načrtu za letošnje leto, o delovnem načrtu za mandatno obdobje 1978-1982, o finančnem predračunu ter o pravilniku o nošenju, čuvanju in uporabi prapora ZRVS. Vse so soglasno sprejeli.

Po opravljenih volitvah, na katerih so izvolili novo vodstvo z vsemi organi ter delegata za republiško konferenco ZRVS Slovenije, so poslali pozdravne telegrame tovaršu Titu, zveznemu odboru ZRVS Jugoslavije ter 8. kongresu ZKS. Udeležence konference pa so pozdravili tudi pionirji osnovne šole, ki so se jim zahvalili za vsestransko pomoč in sodelovanje ter jim čestitali za dosežene uspehe.

Ob zaključku konference so rezervni vojaški starešine sklenili, da si bodo prizadevali, da bodo sprejeti načrt dela ob danih smernicah 8. kongresa ZKS in 11. kongresa ZKJ v celoti uresnili.

RUDI MATKO

CELJE

Nalog je še veliko

Borci na vsem območju celjske občine so še vedno zelo aktivni. To se je pokazalo tudi ob zadnjih volitvah, ko so bili številni borci med organizatorji volitev, mnogi pa so bili izvoljeni v razne skupnosti. Posebej pa je pomembno delo v krajevnih združenjih ZB, kjer opozarjajo vse tiste, ki še niso uveljavili dvojne dobe, a so do tega upravičeni, pomagajo pa jim tudi pri reševanju življenjskih vprašanj.

Pred nami so prazniki, kot je 27. april, 1. maj, dan borca in drugi, ki bodo spet zahtevali veliko dejavnosti borčevske organizacije. Borci si morajo prizadevati, da bodo proslave vedno boljše, ker jim v nekaterih krajevnih združenjih tudi že uspeva.

VIKTOR DOBRIŠEK

SENOŽEČE

Predavanje o SLO in DS za šolsko mladino

Pred kratkim je bil za vse osnovnošolce krajevnega skupnosti Senožeče organiziran delovni dan o ljudski obrambi in družbeni samozaščiti. Kapetan Marko Vrcelj iz postojnske garnizije je zavrtil več poučnih filmov o tej temi, ki so jih mladinci in pionirji z zanimanjem spremljali. Delovni dan je popestrila še pripoved borca Jerneja Pegana o delu in pomenu Skoja med vojno. Iz številnih vprašanj, ki so jih postavljali poslušalci, lahko sklepamo, da je taka oblika dela z mladimi potrebna in jo bo treba še razširiti. Vodstvo osnovne šole »dr. Bogomir Magajna« pa se s postojnsko garnizijo že pogovarja o tem, da bi njihove učence seznanili z delovnim dnevom vojaka.

Tako se tesno sodelovanje med občani in pripadniki JLA, ki se je začelo ob gradnji ceste in športnih srečanjih, nadaljuje tudi pri uresničevanju koncepta splošnega ljudskega odpora in družbene samozaščite.

FRAN PREMRL

JESENICE

Nova organiziranost aktiva ZB v železarni

V četrtek, 4. aprila so se sestali člani aktiva ZB NOV železarne Jesenice, da so se dogovorili o novi organiziranosti. Aktiv ZB, ki šteje okrog 350 članov, bo delal v štirih tozdih: TOZD Jesenice-Sava, kjer bo poverjenik Bogo Malej, aktiv v TOZD predelovalnica, kjer ga bo vodil Ivan Sužnik, borci v TOZD Javornik, vodil jih bo Jože Vilman ter TOZD na Beli, kjer bo poverjenik Anton Prešeren.

Po krajši razpravi so udeleženci seje sprejeli program dela, po katerem naj bi povečali svojo aktivnost in pripravili poslovnik. Sklenili so, da bodo v skladu z uveljavljenimi sistemi socialno-zdravstvene in stanovanjske politike svojim članom pomagali reševati njihova zdravstvena in stanovanjska vprašanja, da se bodo dogovarjali o sestavljenosti delegacij na raznih prireditvah, pohodih, zborih itd. Nenehno bodo skrbeli tudi za dobro povezanost aktiva ZB z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami in skupaj z njimi pomagali reševati razne težave. Še bolj kot dosedaj se bodo vključili v delo samoupravnih organov interesnih in drugih skupnosti, bolj pa bodo skrbeli tudi za spominska obeležja v organizaciji. Več bodo morali narediti tudi v okviru SLO in družbene samozaščite, zbrati več zgodovinskega gradiva o NOB, razvijati tradicije narodnoosvobodilnega boja ter krepiti bratstvo in etotnost naših narodov.

Predsednik aktiva Tonček Dežman je navzoce seznanil z vlogo občinskega odbora ZZB NOV Jesenice o postavitvi primernih spominskih obeležij narodnim herojem, nekdanjim delavcem železarne Gregorčiču, Dežmanu, Žvanu in Verdniku. Sestavili so tudi posebno komisijo, ki bo sodelovala z OO ZZB NOV Jesenice pri uresnitvi te zamisli.

BRANKO BLENKUŠ

ŽELEZNIŠKO GOSPODARSTVO
LJUBLJANA CENTRALNE DELAVNICE
LJUBLJANA – TOZD ZA VZDRŽEVANJE
VOZ
PTUJ

čestita vsem železničarjem, delovnim
ljudem in poslovnim prijateljem ob 15.
aprilu – dnevu železničarjev

ŽERJAV

Precej kritični

V soboto, 1. aprila je bila v Žerjavu redna letna konferenca, na katero so prišli številni borci iz Žerjava in Jazbine. Zbrane so pozdravili pionirji osnovne šole, ki so zapeli nekaj borbenih pesmi.

Predsednik krajevnega združenja ZB je v poročilu povedal, da njihova organizacija združuje še dvainšestdeset članov, za katere je bil v lanskem letu organiziran izlet in piknik.

V razpravi je bilo med drugim rečeno, da nekdanji borci-mladoletniki še vedno nimajo z zakonom urejenih pravic. Tudi vprašanje borcev, ki so se vključili v NOB po 9. septembru 1943, še vedno ni zadovoljivo rešeno. Ti borci so v primerjavi z borci, ki so se vključili pred tem rokom, zelo prizadeti, kar se še stopnjuje po predvidenem novem zakonu o socialnem skrbstvu.

Borci iz Žerjava so se pritožili tudi nad slabimi zdravstvenimi uslugami v ambulanti v Črni, kjer jim ne posvetijo dovolj pozornosti. Nadalje so poudarili, da mora aktiv borcev pri mežiškem rudniku bolj sodelovati v samoupravnih organih in pomagati reševati težave, v katere je zašel rudnik.

Sprejeli so tudi načrt dela za prihodnje. V letošnjem letu bodo odkrili spominsko obeležje padlim borcem pri kmetu Močivniku v Jazbini, s šolsko mladino pa bodo obiskali vsa spominska obeležja, pri katerih bodo nasadili zelenje in očistili okolico. O vseh spominskih obeležjih bodo zapisali tudi zgodovinske dogodke. Zapiske bodo poslali občinskemu odboru ZZB NOV Ravne na Koroškem, ki pripravlja album spomenikov in obeležij za vso Mežiško dolino.

Na redni letni konferenci v Žerjavu so podelili tudi pet jubilejnih plaket.

IGNAC ZDOVC

JESENICE

Kresovi v počastitev 8. kongresa ZKS

V počastitev 8. kongresa ZKS so mladinci in taborniki jeseniške občine pripravili številne kresove, ki so zagoreli na vrhovih gora in na številnih vidnih vzpetinah.

Taborniki jeseniškega odreda Plavžarjev, čete Triglavski biseri, so v nedeljo, 2. aprila zvečer zažgali kres na daleč vidnem Žerjavcu.

Foto: Triglavski biseri pri postavljanju kresa na Žerjavcu
BRANKO BLENKUŠ

IZOLA

Najboljše želje 8. kongresu ZKS

V nedeljo, 2. aprila so se izolski invalidi udeležili organiziranega tekmovanja v streljanju, ki je bilo v Izoli in posvečeno 8. kongresu ZKS. Prav tako so se invalidi in upokojeanci pomerili v keglanju. Tekmovanje je bilo istega dne v domu VVI v Strunjanu.

Drugi dan 8. kongresa so izolski invalidi s člani ZRVS organizirali tekmovanje v namiznem tenisu in šahu. Tekmovanje je potekalo v izredno tovariškem vzdušju, kar pomeni, da so izolski invalidi in ZRVS tesno povezani in vedno pripravljeni braniti pridobitve NOB.

STANE RENER

**Za kakovostno zaščito ali
obnovo lesa, kovin, sten
in betona vam svetujemo:**

helios barve

**Za vrata, okna, stenske obloge in
druge lesene predmete**
DOM emajl extra – hitro sušeci emajl
za notranja dela, z visokim leskom ter
odličnim razlivanjem. LUMALIN spe-
cial – emajl z veliko odpornostjo
proti vremenskim vplivom ali VIKEND
emajl extra – najkakovostnejši pre-
maz, ki ga odlikuje visok in obstojen
lesk, odlična pokrivnost ter obstoj-
nost v najtežjih vremenskih pogojih.

**Za zaščito lesenih delov, ki jim
želimo ohraniti naravni videz**
LAK ZA ČOLNE – brezbarvni lak z
visokim leskom, veliko obstojnostjo
proti vodi in vremenskim vplivom,
VIKEND LAK – naš najkakovostnejši
zunanji premaz, ki je še bolj odporen
proti sončni svetlobi, ter hitro sušeci
TESAROL LAK (izdelujemo ga tudi v
mat izgledu) ki ga uporabljamo
predvsem za notranja dela.

**Za vrata, okna, rolete, opaže, le-
sene balkonske ograje ter ostale
lesene dele**
BONDEX – sredstvo za oplemenite-
nje in zaščito lesa proti vlagi, gnilobi,
mrčesu, mikroorganizmom in UV
žarkom; v 12 barvah plemenitih le-
sov. (Izdelujemo ga v sodelovanju s
podjetjem S. DYRUP – Danska).

**Za kovinske ograje, radiatorje in
ostale kovinske dele**
TESAROL emajl export – že 5 deset-
letij znani in preizkušeni emajl z veli-
ko elastičnostjo ter odpornostjo proti
vremenskim vplivom. Izdelujemo ga
v 12 različnih tonih in je primeren tudi
za niansiranje ostalih sintetičnih pre-
mazov. Izdelujemo ga tudi v mat iz-
gledu. Za barvanje radiatorjev v beli
barvi pa priporočamo RADIATOR
emajl beli. Za najkakovostnejšo za-
ščito pa priporočamo VIKEND emajl
extra.

Za lakiranje avtomobilov
MOBIL emajl special – zračno sušeci
emajl z visokim leskom, trdoto in
elastičnostjo. Priporočamo ga
predvsem za ponovno lakiranje mo-
tornih vozil, kmetijske mehanizacije
itd. Sušimo ga lahko tudi pospešeno
pri temperaturi do 80° C

Za parket
IDEAL lak – olajša čiščenje in podaljša
trajnost vašemu parketu. Odpo-
ren je proti obrabi in ima visok in
obstojen sijaj. IDEAL lak NOVI – se
odlikuje po blažjem vonju in hitrejšem
sušenju, kar omogoča trikratni
nanos laka v enem dnevu. Izdelujemo
ga v visokem sijaju ter polmatu.
IDEAL lak in IDEAL lak NOVI sta em-
balirana tudi v »družinskem paketu«
za 15–20 m² parketa. Za večje porab-
nike pa tudi v 10-kg embalaži.
HELIODUR – enokomponentni poli-
uretanski lak za beton in parket.
Uporabljamo ga za površinsko zaščito
parketa in drugih lesenih površin
(leseni stropi, razne obloge itd.). Za-
radi odličnih lastnosti (trdota, elasti-
čnost...) ga priporočamo tudi za
zaščito betona (če mu želimo ohraniti
naravni videz), neobdelanih kera-
mičnih ploščic, opeke itd. Izdelujemo
ga v sijaju in polmatu.

**Za stene in tla v garažah, stopni-
ščih, kurilnicah, delavnicah ter bal-
kone**
BETONAL – najnovejši premaz za
beton, odporen proti obrabi, kurilne-
mu olju, čistilnim sredstvom itd.

**Za aluminij, cink, pocinkano plo-
čevino, plastiko...**
BETONAL – ki ga zaradi odličnega
oprijema na vse naštetje materiale
uporabljamo brez osnovnega prema-
za.

ZA VAŠ DOM...
ENOSTAVNO
IN HITRO

Za stene v stanovanju

HELIOPLAST zunanja disperzijska
barva – odporna na vremenske vpli-
ve in alkalije. Priporočamo jo za za-
ščito fasad.
DOMAL – cenena disperzijska barva
za notranja dela, odporna na suho
drgnjenje.

HELIOPLAST extra disperzijska bar-
va – kakovosten premaz, pri katerem
je možno čiščenje sten z mokro krpo
in blagimi detergenti.

ve in alkalije. Priporočamo jo za za-
ščito fasad.
MOZAIK barva – najtrajnejši premaz
za zid. Z enim nanosom dosežemo
večbarvni izgled. Izdelujemo jo v so-
delovanju s podjetjem PAUL JAEGER
& Co Lackfabrik Zahodna Nemčija.

**Za preprečevanje plesni v kletih,
kuhinjah, pekarnah, pivovarnah itd.**
SANITOL – sredstvo za preprečeva-
nje plesni.

**Vaš dom bo lepši in
vaše počutje boljše**

HELIOS kemična industrija
DOMŽALE
tel. 72-711 telex YU 31250

CERTUS

n. sol. o.

M A R I B O R

prevozi
organizacija izletov
gostinske usluge

TOZD Mestni avtobusni promet
TOZD Avtobusni medkrajevni promet
TOZD Avtobusne delavnice
TOZD Pohorska vzpenjača
TOZD Hotel Orel
TOZD Hotel Planina, Slov. Bistrica
TOZD Turist hotel
TOZD Gostinstvo Astoria
TOZD Gostinstvo Novi svet
TOZD Gostinstvo Tabor
TOZD Avtobusni promet Murska Sobota
TOZD Potniški promet Ptuj

Vabimo vas

v kegljišča: Hotel Habakuk, Turist hotel,
Hotel Planina, gostilna Jože Kerenčič

na ples v Veliko kavarno, Astorijo, Fontano
in Habakuk

na specialitete v lokale: Novi svet, Orel,
Habakuk, Šport hotel AREH na Pohorju
in druge

KOVINASTROJ

TOVARNA GOSTINSKE OPREME

61290 GROSUPLJE
Adamičeva 36
telefon: /061/ 771 - 411
771 - 026

61290 GROSUPLJE, ADAMIČEVA 36. — TELEFON: (061) 771-411 771-026

IZDELUJEMO, MONTIRAMO IN PROJEKTIRAMO OPREMO ZA VSE TIPE KUHINJ,
SLAŠČIČARN, SAMOPOSTREŽNIH RESTAVRACIJ IN DRUGIH GOSTINSKIH ALI
SORODNIH OBRATOV.

IZDELUJEMO TOPLOTNE, HLAJENE, NEVTRALNE IN KOMBINIRANE ELEMENTE,
TOČILNE IN DRUGE PULTE, SAMOPOSTREŽNE IN OSTALE LINIJE

VRŠIMO RAZNE USLUGE

**VSI NAŠI ELEMENTI SO IZ NAJKVALITETNEJŠE — NERJAVEČE — INOX PLOČE-
VINE**

LASTNI PROJEKTIVNI BIRO

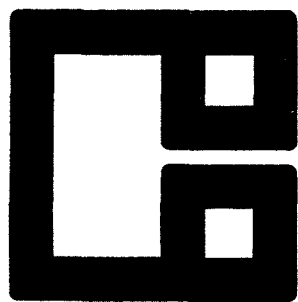
CENTRALNA SERVISNA SLUŽBA

podjetje za
ekonomsko propagando in
publicistiko, p. o.

Ljubljana
trg VII. kongresa ZKJ št. 3

izvršujemo vse vrste
reklamnih uslug

GIP BETON — ZASAVJE, ZAGORJE ob SAVI — o. sol. o.

TOZD GRADMETAL, Litija, b.o.

61270 LITIJA, PONOVIŠKA 2

telefon: h. c. 88 018, 88 530

PROIZVODNJA GRADBENEGA MATERIALA

V 53. številki Antene sem prebral članek z naslovom »Ognjeni krst brigade«. Ker vem, da so navedbe pisca o bratih Debevec iz Brezovice pri Borovnici netočne in nepoučenemu bralcu pušajo napačen vtis, za njihove svojce pa so že kar žaljive, mislim, da moram širšemu krogu bralcev o njih povedati resnico, v kolikor je to zaradi oddaljenosti teh dogodkov sploh še popolnoma mogoče.

Resnica o borbi in smrti bratov Debevec

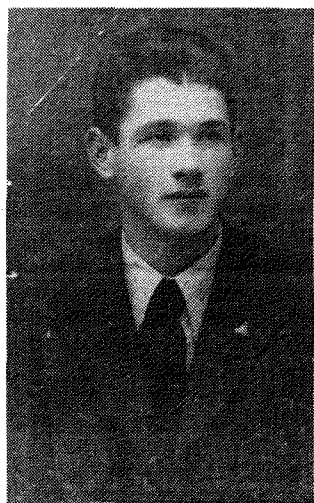
Dolg mojim prijateljem...

Bili so vrli fantje in borci

Družina Debevec je živel skromno in pošteno. Fantje so odrasli v času gospodarske krize. Preživljali so se z delom na siromašni notranjski zemlji, ki je zahtevala mnogo, dajala pa je malo dobrin, ki jih v sebi skriva. Že zgodaj so izgubili mater. Navsezadnje na očeta in sestre, so spoznavali krutost starojugoslovanskega režima in se kalili v naprednem duhu.

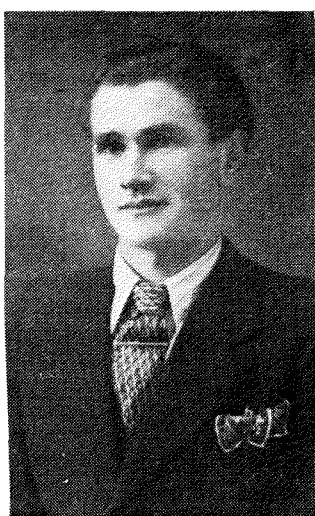
Tako se je vsa družina takoj po okupaciji vključila v NOG.

Vsi trije bratje so kot terenci zdržali vse dotlej, dokler pritisk belogardistov nanje ni postal takšen, da niso mogli več varno delovati.

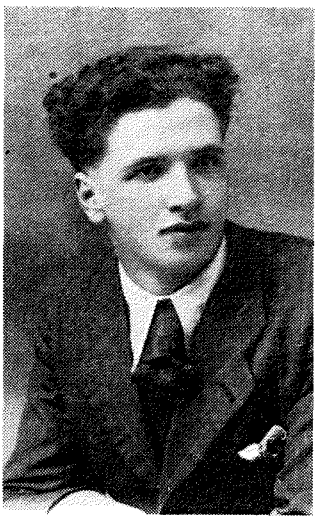

Najstarejši sin Franc (rojen 24. 4. 1920), je bil umirjen, iznajdljiv in odličen organizator. Bil je precej bolehen in tako se je lahko »izvil« starojugoslovanski vojaščini. Že kmalu po okupaciji se je priključil NOG spomladi 1944 pa je, kot terenski aktivist, odšel v ilegalo.

Opravil je partijski tečaj in postal sekretar rajonskega komiteja KPS za Borovnico. Med akcijo v noči med 2. in 3. julijem 1944 je v vasi Preserje padel pod krogami domobranske zasede. Naslednjega dne je eden morilcev sestri Micki cinično oznanil Francetovo smrt, pred cerkvijo v Borovnici, rekoč: »Sedaj greš lahko iskat brata v Preserje.«

Srednji brat Jakob (rojen 24. 7. 1922), je bil prav tako aktivist OF. Preden so ga belogardisti mogli razkrinkati, se je umaknil k sorodnici na Vrhniko. Tu se je povezal z aktivisti in s skupino mladih Vrhnčanov leta 1943 vstopil v Notranjski odred. Zaradi bolezni so ga pozimi 1943/44 poslali domov. Spomladi se je v odred vrnil. Dne 28. 8. 1944 so ga v skupini partizanov poslali na zvezo z aktivisti borovniškega rajona, v Koželjski log. Med čakanjem jih je presenetila domobranska patrulja iz Borovnice. V tem neenakem boju sta poleg Jakoba Debeveca padla še Tone Urbič iz Lepsenja in neki Vrhnčan (njegovo ime ni znano).

Najmlajši brat Ivan-Pero (rojen 25. 6. 1924) je bil pripadnik vaških straž, v resnici pa aktivist OF.

Prav njemu gre zasluga, da ni bilo nepotrebnih obojestranskih žrtev ob predaji vaških straž bor-

cem Tomšičeve brigade leta 1943.

Ivan je spomladi leta 1944 prešel v ilegalo, kot rajonski sekretar SKOJ, potem ko je leta 1943 uspel v Borovnici, ki je bila obkrožena z žico, organizirati celico SKOJ.

Dvajsetega julija 1944 je tudi ta, komaj dvajsetletni mladenič omahnil pod streli izdajalcev naroda, v zasedi, ki so jo njemu in njegovim soborcem pripravili v predelu imenovanem »Vrh dola«. Z njim je padel tudi Jože Kavčič-Milan.

Padla partizana, so pokopali na borovniškem pokopališču brez cerkvenega ceremenijala, ker se ju je tamkajšnji župnik bal pokopati.

Neposredno po Ivanovi smrti so Italijani aretirali sestro Francko Debevec in jo odpeljali v taborišče v Dresden.

Neizrekljiva očetova bolečina

Tako je v komaj poldrugem mesecu preminilo troje mladih življenj. Medtem ko so morilci triumfirali v svojih zločinih, je oče Franc kot izgubljen taval po vasi in objokoval svoje sinove. Ko je zvedel za grob svojega najmlajšega je odšel tja in ga odkopal. V bolečini je vzel sinovo čeljust z delom zobovja s seboj. Pod srajco, na prsni, jo je prinesel domov ter jo kazal ljudem v zmedenosti jadicujoč: »Poglejte, to je vse kar mi je ostalo od mojih treh sinov.«

Po osvoboditvi so brate Debevec pokopali v družinski grob na borovniško pokopališče.

Rad bi poudaril, da je to vsa in edina resnica o bratih Debevec, napisana po pričevanjih nekaterih domačinov in sorodnikov in le-ta je tudi dolg mojim mladostnim prijateljem.

Bratje Debevec so se vedno borili za napredne cilje, zanje so žrtvovali tudi svoja življenja, umrli so, da mladi danes lahko za njihovo sadove zrasle iz krvi naših ljudi. Zato bi morda ne bilo neumestno razmisliti, da bi osnovno šolo v Borovnici poimenovali po teh treh mladih borcih – bratih Debevec.

Še o »krompirjevi akciji«

Ker vem, da pisec, ki sicer kronološko opisuje predvsem aktivnost Šerčerjeve brigade »obrobim« resničam ni mogel posvetiti več časa bi rad opozoril še na nekatere dogodke z območja Borovnice med NOB, ki v članku niso čisto točno opisani.

Naj pravilneje opišem le tako imenovano »krompirjevo akcijo« in dogodek, ki so jih sledili:

Jeseni leta 1942, ko je kmet Lah iz Verda pri Vrhniki odšel med partizane, je Anton Pristavec po domače »Pirčkov« iz Brezovice pospravil krompir s polja omenjenega kmeta. Ta krompir je moral prepeljati v Brezovico preko dveh blokov. Borovnica je bila namreč obdana z bodečo žico in bunkerji, italijanska posadka pa je štel okrog 2500 do 3000 mož. Ta krompir so pozneje prevzeli partizani. Med tem pa je prišlo do pomote: Italijani, ki so po vsej verjetnosti od zagriženih pristašev bele garde zvedeli za prevoz krompirja so v prepričanju, da so ujeli veliko ribo, pomotoma aretirali Janeza Pristavca. Zaplenili so mu tudi ves pridelek krompirja.

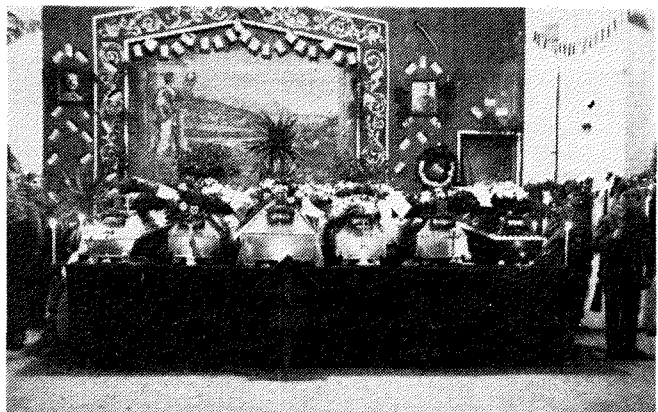
Ko so Italijani ugotovili svojo zmoto, so Janeza Pristavca izpustili in aretirali Antona Pristavca ter ga z ženo in štirimi otroki internirali na Rab. Od tu so očeta premestili v taborišče Renicci, kjer je leta 1943 umrl. Del krompirja, ki je bil zbran ob neki akciji v »Pirčkov« kleti, so odpeljali partizani, brž ko je hiša ostala prazna.

Bila s ta dva ubežnika

Po opisu v Anteni je sklepati, da so partizani v času pred 16. novembrom 1942, ko je bila izvedena »krompirjeva akcija«, izvedli še eno, ki je imela za posledico ustanovitev oborožene formacije MVAC (Milizia volontaria anticomunista) v vasi Brezovica pri Borovnici, ki je bila v bistvu izpostava belogardistične posadke »Pri Ivanu« in ki je pomagala v opisani akciji borcem Šerčerjeve brigade.

To akcijo so izvedli borci neznane enote. Iz nje je dezertiral borec, ki je govoril ribniško narečje. Ljudje, ki so vojno preživeli in bili navzoči pri teh dogodkih, so povedali, da so tega dezerterja pripadniki MVAC izročili Italijanom. Ti pa so ga preoblečenega v uniformo italijanskega vojaka privedli v Brezovico, kjer naj bi ovajal vaščane, ki so pomagali partizanom in jim dajali krompir.

Posledica tega je bila, da so Italijani aretirali Ludvika Turšiča, Franca Po-

Ob prekopu dveh bratov Debevec in še štirih drugih padlih na pokopališče v Borovnici

držaja in Antona Skrbeša. Odpeljali so jih v sadovnjak pod vasjo, kjer so si morali izkopati grob. Med kopanjem so kmalu naleteli na veliko skalo, zato so le počasi napredovali. Ali je bila predvidena ustrelitev le psihološki pritisk ali resnični namen, ni znano. Gotovo pa je, da je delo prekinil italijanski oficir, ki je ukazal vse tri odpeljati v Borovnico v zapor. Po tednu dni pa so jih izpustili pod pogojem, da vstopijo v belo gardo.

Upoštevati moramo namreč dejstvo, da je bila oborožena formacija MVAC v Borovnici ustanovljena že 26. septembra 1942. leta. Po tem datumu je delovanje bele garde postalo javno. Svojo vojašnico je posadka imela le kilometer od vasi Brezovica »Pri Ivanu«. V njej so bili večinoma Borovničani. Domačini iz Brezovice, Ohonice in Sabočeva so podnevi opravili svoja dela, ponoči pa so sestavljali vaško stražo.

Nastanek vaških straž na tem območju je tako v neposredni zvezi z izdajstvom dezerterja iz nezna-

ne enote in sega pred 16. november 1942, ko avtor pohvalno piše o dejavnosti bele vaške straže v Brezovici. Šestnajstega novembra 1942 pa je po navedbi pisca dezertiral tudi borec Šerčerjevega bataljona, iz česar sledi, da sta bila dva dezerterja in da je le dezerterstvo prvega, pred 16. 11. 1942, pospešilo nastanek vaške bele straže v vasi Brezovica. Usoda dezerterja, omenjenega v Anteni, vaščanom ni znana, lahko je, da so ga Italijani uporabili za druge namene.

Dejavnost vaških straž je v letu 1943 prekinila akcija Tomšičeve brigade. V vasi Brezovica so borci te enote, po predhodnem dogovoru, uprizorili močan slepilni napad, med katerimi so pripadniki vaških straž s posmehom izročili orožje partizanom. Da bi bil videz junaškega odpora vaške straže proti borcem Tomšičeve brigade kar najbolj varen, so partizani minirali bunker na sredi vasi, ki je še dolgo kazal »neslaven« konec vaških straž. V Ohonici pa so vaške straže predale orožje brez strela. Pripadniki vaških straž so bili v Sobočevem bolj trdovrat-

ni. Pri tem napadu je v času premirja padel partizan Ckala.

★

S tem sestavkom sem, vsaj upam, malo bolj konkretno opisal dogodke omenjene v Anteni, vendar bi rad povedal še to, da je bilo na območju Borovnice in njene okolice v NOV še obilo dogodkov vrednih opisa, ki pa se jih, kljub temu, da nam je toliko do razvijanja tradicij narodnoosvobodilnega boja, ne loti nihče.

Že predvojno delovanje Zveze lesnih delavcev in kasneje »Vzajemnosti« je dovolj hvaležno gradivo, ki ga ne bi smeli prepustiti pozabi. Prav tako bi bilo zanimivo razkritje dogodkov in izdajstva v Šumniku napad na postojanko vaške straže v Sobočevem itn. Kajti le tako bi ohranili resnico o boju našega območja kasnejšim rodovom.

Torej, če je bila borovniška dolina med prvimi »rdeča«, bi bilo pričakovati, da bi žive priče to tudi dokumentirale.

Franč Leben

Filip Srotič

Marca smo pospremili na pokopališče v Črni tovariša Filipa Srotiča iz Črne na Koroškem. Rodil se je pred 83 leti kot sin revne delavske družine na Dolgibrdi pri Prevaljah. Ni se mogel otreosti revščine in kot mlad fant je bil poklican v prvo svetovno vojno. Z NOB je bil povezan od leta 1943, bil je kurir in obveščevalec. Vsi borci, ki smo ga poznali, ga bomo ohranili v lepem spominu.

Jožefa Firm

Jožefa Firm po domače Fimčeva mama iz Kozjan se je rodila leta 1898. Vsi, ki smo jo poznali, smo jo občudovali, kako je junaško prenašala vsakdanje trpljenje z mnogoštevilno družino. Svoje otroke je vzgojila v zavedne Slovence. V NOB je pomagala vsem borcem, ki so se zelo pogosto oglašali v njeni hiši. Maščevanje okupatorja je ni strlo. Pokopali smo jo na piranskem pokopališču.

Henrik
Tomazič-Riko

Rodil se je leta 1908 v Rupi, pokopali pa smo ga na piranskem pokopališču marca letos. Zaposlen je bil na letališču kot mehanik in pilot v Gorici leta 1942. Po razpadu Italije se je vključil v sabotažno četo, nato bil premeščen k aviaciji, kjer je postal komandir hrabre eskadrilje, ki je brez počitka zadajala udarce okupatorju do osvoboditve.

Marija in Franc
Jernejčič

Vaščani Laz smo se pred kratkim poslovili na planinskem pokopališču od Čakovcove mame Marije in očeta Franceta. Med NOV sta oba aktivno sodelovala, prav tako tudi njuni trije otroci, ki sta jih vzgojila v zavedne Slovence. Oče France se je boril v prvi svetovni vojni in na ruski fronti. Konec leta 1918 se je vrnil v domovino in se priključil koroškemu borcem za severno mejo. Ob italijanskem napadu na Jugoslavijo sta Jernejčev ata in njegova žena postala simpatizerja NOB. Njun sin Franc je žrtvoval svoje mlado življenje za svobodo. Bil je borec Dolomitskega odreda in pozneje Prešernove brigade. Ohranili ju bomo v lepem spominu.

Franciška
Burjak

V 83. letu starosti je umrla Franciška Burjak izpod Pece pri Črni na Koroškem. Kot junaška in dobra partizanska mati je imela med partizani sina in hčerko. Sin Lojze je pozneje padel. Sama je bila povezana s partizani od leta 1943, jim pomagala kot obveščevalka in kurirka na območju Koprivne, Pece in Tople. Posebno junaško dejanje je storila, ko je prevzela mesec dni starega otroka, ga skrivala pred Nemci vse do svobode. Otrok je bil od partizanke Pepce Tomazin. Pokopali smo jo na pokopališču v Črno.

Štefan Lušnic

Na pokopališču v Doliču smo pokopali Štefana Lušnica. Rodil se je leta 1909. Z OF je aktivno sodeloval od leta 1943, za kar je bil odlikovan. Sodeloval je pri raznih akcijah, rušenje železniške proge skozi Hudo luknjo. Za naše borce je zbiral hrano in drugi material. Ohranili ga bomo v lepem spominu.

Ferdo Štibler

Na dan žena smo spremljali na zadnji poti predvojnega političnega delavca, znanega pohorskega in koroškega partizana, dipl. ing. Ferda Štiblerja, člana področnega odbora koroških partizanov v Mariboru. Skupaj s sestro Štefko je začel sodelovati s takojšnjimi prvimi organizatorji NOV. Bil je nosilec visokih državnih odlikovanj.

Ivan Nemgar

Decembra lanskega leta je naše vrste za vedno zapustil aktivni borec NOV, Ivan Nemgar iz Laz. Rodil se je leta 1904. Bil je borec Prešernove brigade. Vojna leta so mu zrahljala zdravje. Zadnja leta je bil veliko bolan. Za svoje delo med vojno je bil odlikovan z medaljo zasluge za narod.

PRAVNA POSVETOVALNICA PRA

Čigava je zemlja

L. M., Ljubljana

Vprašanje: Vaša mati je s 47-letnim delom na parceli pridobila od delodajalca posestno pravico, po vojni pa je za to zemljišče plačevala davek. Pri tem pa ni vedela, da je v zemljiški knjigi stanje drugačno, da je namreč delodajalec 5. 5. 1941 zemljišče prodal kupovalki s tujim državljanstvom. Interesent za gradnjo na tej parceli je sedaj našel sorodnico pokojne kupovalke, ki je uveljavila nasledstveno pravico in sedaj preganja vašo mater, da bi ustregla bodočemu kupcu. Vaša mati pa je medtem zgradila na tem zemljišču hišico, zato vas zanima, kaj mati lahko stori oz. ali lahko zahteva nacionalizacijo zemljišča.

Odgovor: V obširnem dopisu navajate, da je mati pridobila posestno pravico. Morda s tem menite, da je mati zemljišče priposestovala. Če je dvajset let v dobri veri uživala to zemljišče in če so bili izpolnjeni tudi drugi pogoji, bi morebiti res šlo za priposestovanje. V takem primeru mora s tožbo zoper sedanjega zemljiškoknjžnega lastnika zahtevati, da se ugotovi, da je zemljišče zaradi priposestovanja njena last.

Priznanje vojnih let

P. A., Sežana

Vprašanje: V Nedeljskem ste brali o priznanju vojnih let tistim, ki so jih Nemci mobilizirali. Vam se to ne zdi pravilno in ne dajete priznanja tistim, ki so šli prostovoljno v nemško vojsko.

Odgovor: Mnenja smo, da članka v Nedeljskem niste dovolj natančno prebrali. Govori namreč o tistih, ki so bili prisilno mobilizirani v nemško vojsko in ne o tistih, ki so vanjo vstopili prostovoljno. Prvim se priznava delovna doba od 6. 4. 1941 do dneva mobilizacije, če so vsaj do 15. 1. 1945 vstopili v NOV. Gre torej za delovno dobo, ki je bila mobilizirancem doslej odvzeta, ne pa za priznanje časa prebitega v nemški vojski, kot delovno dobo.

POSVETOVALNICA PRAVNA POS

Odkritje spominskega
obeležja v Okroglem

V spomin na požig vasi in izselitev prebivalcev med vojno bo v nedeljo, 16. aprila 1978, v Okroglem pri Stahovici odkritje spominskega obeležja.

Postavitev in odkritje spominskega obeležja v Okroglem organizira ZB NOV Kamniška Bistrica-Godič v sodelovanju z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami in lovsko družino Stahovica.

Na spominski slovesnosti bodo v kulturnem programu nastopili: učenci osnovne šole Stranje, moški pevski zbor iz Črne, kamniška godba na pihala ter člani ZB NOV, civilne zaštite, teritorialne obrambe in lovci.

ZB NOV Kamniška Bistrica-Godič opozarja na slovesno odkritje spominskega obeležja vse občinske odbore ZZB NOV, pa borce, ki so se borili na tem območju, ter druge vaščane, da množično počaste spomin na grozote in prelivanje krvi med vojno.

ZB NOV namerava odkriti spominsko obeležje tudi v Slevem – kot spomin na hud spopad Zidanškove brigade z Nemci v januarju leta 1945. V tem boju je padlo večje število borcev, nekaj pa je bilo ujetih. Spominsko obeležje bodo odkrili v jeseni leta 1978.

Weimar blizu Erfurta ni znan samo po stvaritvah Schillerja, Goetheja, Bacha, Liszta in drugih, ampak tudi po enem prvih in največjih Hitlerjevih koncentracijskih taborišč – Buchenwaldu. Tako je Weimar postal simbol najvišje veličine in najtemnejših prepadov človeškega duha. Kmalu za mestom se začneja bukov gozdi. Skozenj vodi proti griču Ettersberg cesta, imenujejo jo »Krvava cesta«. Gradili so jo jetniki in verjetno ni ceste na svetu, ki bi terjala toliko žrtev. Stotisoči so prišli po tej cesti v Buchenwald, da bi tam trpeli in umirali. Med njimi tudi Jugoslovani.

Koncentracijsko taborišče so začeli graditi poleti 1937. Sprva so ga gradili samo nemški politični jetniki, pozneje so prihajali ljudje vseh narodnosti. Najprej so zgradili 30 barak, leta 1938 pa so začeli graditi tudi zidane objekte. »Veliko taborišče« je imelo 50 poslopij, »manjše taborišče« pa so uredili pozneje. Tu so živeli jetniki v starih vojaških hlevih in pod velikimi šotori. Zunanaj bodeče žice so bile stavbe za pomembnejše jetnike. Med drugimi so bili tu zaprti tudi francoski general Gamelin, Leon Blum, italijanska princesa Mafalda Savojska itd. Prav tako so bila zunaj električne bodeče žice stanovanja za esesovske stražarje, pa stanovanja njihovih šefov in drugi vojaški objekti.

Ljudje – številke

V sedmih letih in devetih mesecih je skozi taborišče šlo skoraj 239.000 internirancev, od katerih jih je 56.000 za vedno ostalo v osrčju Nemčije. V Buchenwaldu je bilo tudi 3872 Jugoslovancev, med njimi tudi 42 otrok v starosti od 12 do 14 let. Prek 1200 jugoslovanskih internirancev je hiralo v 107 podružnicah Buchenwalda, druge so poslali v taborišča širom Nemčije. Od lakote, naporov in bolezni se 635 naših očetov, bratov, mož ni nikoli več vrnilo.

Simbol veličine in najtemnejših prepadov človeškega duha

Prisegamo

Prvi Jugoslovani so prišli v Buchenwald 18. avgusta 1941 in sicer skupina 16 Slovencev iz begunjskih zaporov. Nato je prišla skupina 60 internirancev iz Zagreba, koncem oktobra 1943 pa transport 500 Jugoslovancev iz italijanskih taborišč.

Takoj po ustanovitvi taborišča so dali esesovci taboriščno upravo kriminalcem – »zelenim« (interniranci so namreč imeli na levi strani, nekaj nad srcem na blazah in na hlačah nad desnim kolonom prišite raznobarvne trikotnike z začetno črko narodnosti in taboriščno številko. Tako so na primer politični jetniki nosili rdeče trikotnike, kriminalci zelene, saboterji črne itd.). »Zeleni« so takoj, seveda v dogovoru z esesovci, začeli uničevati nemške komuniste. Nemški politični zaporniki pa so v Buchenwaldu že leta 1938 ustanovili protifašistično organizacijo. Leta 1942 je bila z vednostjo SS ustanovljena taboriščna zaščita, leto pozneje pa ilegalni taboriščni komite (ILK). Jugoslovanski komite je pristopil v ILK januarja 1944. Junija 1944 je bila ustanovljena tudi mednarodna trojka – ilegalni komite za sabotazo nacistične vojaške industrije v tavnarh v neposredni bližini taborišča in njegovih podružnicah. Tako so v taborišču Dora, ki je bil zunanja komanda Buchenwalda, sestavljali V 1, V 2.

Drugo rojstvo

Dan 11. april 1945 je bil za 21.000 preživelih inter-

nirancev zloglasnega taborišča drugo rojstvo. Težko pričakovano svobodo so si priborili z lastnimi rokami, z jurišem na bodečo žico, na do zob oborožene esesovce. Potem, ko so interniranci zasedli glavni vhod in na več mestih prebili bodečo žico, so zajeli in razorožili tudi večje število esesovcev. Napad internirancev je začel okoli 15. ure, dobro uro in pol kasneje je bilo taborišče po tolikih letih trpljenja in negotovosti svobodno, esesovci, tisti, ki jim ni uspelo pobegniti, bilo jih je več kot 250, pa zaprti. Na taboriščem stolpu je zaplapolala bela zastava. Pol ure po osvoboditvi je v taborišče pripeljal ameriški jeep, v katerem je bil nek ameriški oficir, Američan slovenskega rodu v civilu in šofer.

Dne 12. aprila se je na taboriščem zbornem prostoru zbralo vseh 21.000 preživelih internirancev. Dne 13. aprila, torej 48 ur po osvoboditvi taborišča, so po sporazumu med ILK in predstavniki ameriške armade, taborišče prevzeli Američani. Dne 15. aprila je Buchenwald obiskal general Patton, komandant Tretje ameriške armade.

Pozabljeni Jugoslovani

Po osvoboditvi, ko so transporti z preživeli taboriščniki drugih narodnosti že zapuščali mesto groze, pa so Američani na

Jugoslovane »pozabili«. Tako si je morala naša skupina 600 preživelih sama prizadevati za vrnitev v domovino. Zato je vodstvo osvobodilne fronte, le-ta je bila ustanovljena 17. maja 1945, odločilo, da pošlje enega izmed tovarišev z zadnjim češkoslovaškim transportom v Prago, da bi tam poskušal urediti formalnosti za odhod domov. Potem, ko je prek praške radijske postaje poslal poziv vsej javnosti in naši koloniji v ČSSR, so končno le dobili pomoč. Junija 1945 je skupina 12 kamionov in avtobusov iz Buchenwalda odpeljala večino preživelih jugoslovanskih internirancev v Prago. Pražani so Jugoslovance pripravili prirčen sprejem. Konec julija 1945 pa so se prek Madžarske, z vlaki rdečega križa, vrnili v domovino. Nekateri so prišli domov šele koncem avgusta 1945.

Po osvoboditvi taborišča in med čakanjem na povratek domov so 10. maja 1945 Jugoslovani začeli v Weimarju s tiskanjem glasila »Naš glas«. Izdali so 20 števil v nakladi 175.000 primerkov, razpošiljali pa so ga po vsej Nemčiji. Kot prilogo so tiskali tudi Glas pionirjev in Glas mladine. Osvobodilna fronta v Buchenwaldu pa je 23. maja 1945 pripravila tudi proslavo v počastitev 53. rojstnega dne tovariša Tita. Omenjena proslava pa je postala mednarodna, saj so se udeležili vsi, ki so tedaj še bili v Buchenwaldu oziroma Weimarju.

Osem dni po osvoboditvi

so se preživeli buchenwaldski interniranci ponovno zbrali na Appellplatzu. Tokrat so se poklonili spominu preminulega predsednika Roosevelta in ob prvem spomeniku, ki so ga postavili v spomin na mrtve tovariše so položili zgodovinsko zakletev:

Buchenwaldska zakletev

Tovariši,
mi, antifašisti Buchenwalda, smo se zbrali danes, da počastimo tiste, ki so umrli v Buchenwaldu in zunanjih komandah, ki so jih ubile nacistične zveri in njihovi pomočniki.

56.000 zapornikov!

56.000 ustreljenih, obesjenih, pretepenih, zadavljenih, utopljenih, izhira-

nih, zastrupljenih.
56.000 očetov, bratov, sinov je umrlo mučeniške smrti, ko so se borili proti fašističnemu režimu.

56.000 mater in žen in stotine tisoči otrok obtožujejo.

Mi, ki smo preživeli, odkrivamo nacistično brutalnost. Mi smo videli v mučeniški agoniji naše padle tovariše.

To, kar nas je držalo pokonci, je bila misel: prišel bo dan maščevanja!

Danes smo svobodni!

**Zahvaljujemo se za-
vezniškim armadam,**

Američanom, Angležem, Rusom in drugim, ki so nam in vsem v svetu prinesli mir in svobodo.

S tega mesta se spominjamo velikega prijatelja protifašistov vseh dežel, enega od pobudnikov in organizatorjev borbe za nov, demokratični svobodni svet – F. O. Rooseveltha.

Slava mu!

Mi zaporniki iz Buchenwalda, Rusi, Francozi, Poljaki, Čehi, Slovaki, Nemci, Španci, Italijani, Avstrijci, Luksemburžani, Romuni, Jugoslovani in Madžari smo se skupaj borili proti SS, proti nacističnim zločincem, za našo svobodo.

**Bočila nas je misel:
Naš boj je pravičen!**

Zmaga mora biti naša!
Mi, pripadniki raznih narodnosti smo se borili v neenakovrednem boju, v katerem so bile številne žrtve. Ta boj pa še ni končan. Še vedno se vijejo Hitlerjeve zastave!
Še vedno žive ubijalci naših tovarišev!

Še vedno se svobodno gibljejo naši sadistični mučitelji!

Zaradi vsega tega obljubljam pred celim svetom na tem zbornem mestu, na tem prostoru fašističnih strahot:

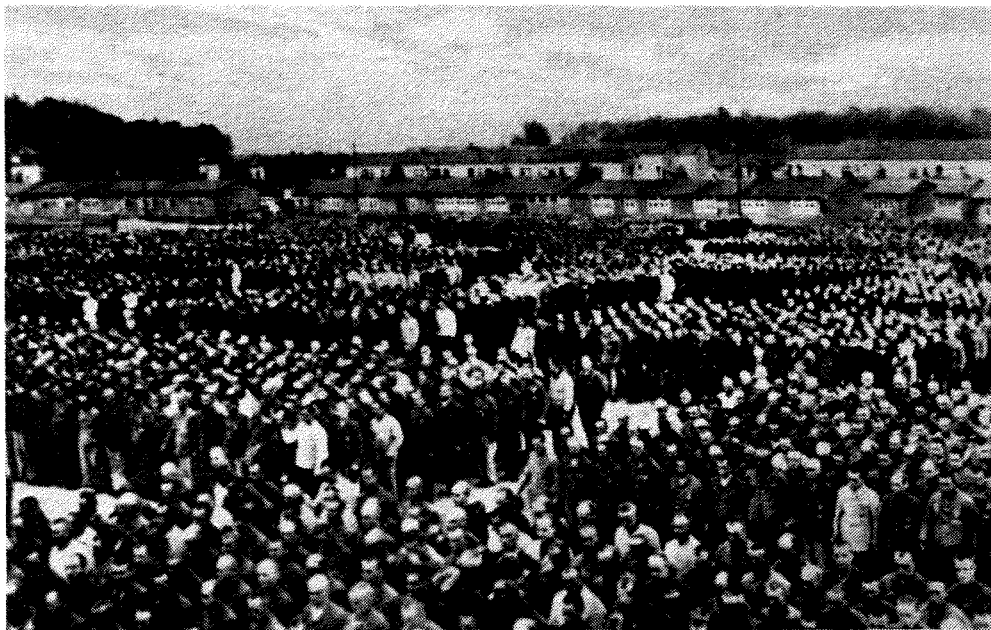
Z bojem bomo končali šele tedaj, ko bo kaznovan še poslednji krivec!
Naša deviza je popolno uničenje fašizma. Izgradnja novega sveta in svobode je naš ideal.

To smo dolžni za naše ubite tovariše, njihovim družinam. V znak naše pripravljenosti za to borbo dvigni roko in reci:

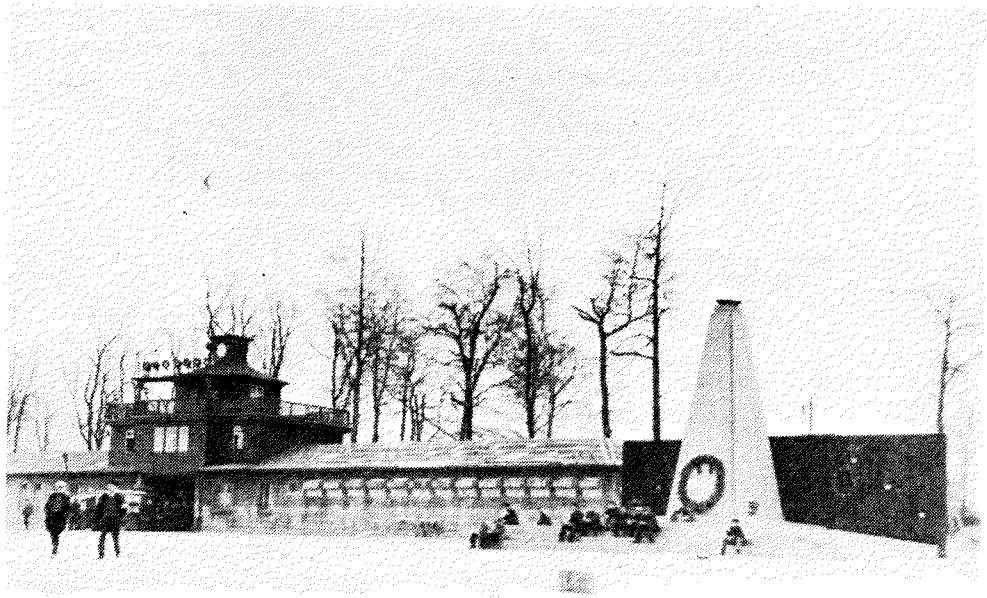
PRISEGAMO!

Te zadnje besede so se razlegale z vrha Ettersberga skozi ravnine Tiringije. Označevale so konec krvave človeške tragedije, ki jo je osem let režiral nacizem v koncentracijskem taborišču Buchenwald.

Po zapiskih in pripovedovanju v spomin vsem mrtvim in preživelim internirancem Buchenwalda pripravil Jani Alič

Eden izmed številnih »apelov« na katerem so interniranci ure in ure stali v mrazu, dežju in soncu.

Glavni vhod v taborišče. Na železnih vratih je še danes napis: Vsakemu svoje. Levo: lesena piramida, ki so jo preživeli interniranci postavili v spomin na umrle 19. aprila 1945.

Ivan Jan:

3

Korenine in razvoj belogardizma in domobranstva na Gorenjskem

Rösenerjev operativni štab 2. VII. 1942 pojasnjuje gauleiterju Rainerju in generalnemu polkovniku nemške policije Daluegu načrt za ofenzivo. (od leve proti desni: polkovnik Franz, generallajtnant Schreyer, nepoznan, gauleiter Rainer, generallajtnant Rösener, šef nemške policije Daluege, nepoznan.)

To delovanje je dejansko režiral gestapo s Helmutom Rosumekom na čelu, ki je prihajal tudi tako kot general Rösener, k Vitku Mejaču (pa ne samo k njemu) v Komendo.

Okupatorski voditelji so računali tudi s tem, da so bili ti privilegirani ljudje med prebivalstvom še vedno tako vplivni kakor pred vojno. Zelo pomembno pa je tudi bilo, da je dr. Bedenk še posebej poznal več partizanov, med njimi junaškega in popularnega komandirja Janeza Perka. Z njim se je spoprijateljil zlasti pozimi in potem, ko ga je spomladi 1942. leta, ko je bil aprila ranjen, celo zdravil.

Previdno je hotel najprej pridobiti njegovo naklonjenost.

Med poletno ofenzivo 1942 in po njej je ta gorenjska gospoda sklepala, da je prišel primeren trenutek, ko naj bi nastopili bolj odkrito. Vse je namreč že kazalo, da bodo Nemci s pomočjo raztrgancev razbili tudi preostale dele partizanskih enot.

Doktor Bedenk je najprej poskušal pridobiti komandirja Janeza Perka, ki naj bi za seboj potegnil še druge partizane. Dopovedoval mu je: »Zapusti partizanske vrste in k temu nagovori tudi druge. Osebo bom skrbel, da se ti ne bo nič zgodilo. **Pozneje nam boš prišel prav** (podčrtal I. J.).

Vsem, ki bodo dezertirali, jamčimo svobodno gibanje po Gorenjskem, preskrbeli pa jim bomo tudi delo. Imam dobre zveze z nemškimi generali, ki so že uvideli, da se bliža konec Hitlerjevega režima, ter s samim policijskim generalom Rösenerjem.

V besedah, da »nam boš prišel prav«, se skriva misel na snovanje belogardističnih oddelkov tudi na Gorenjskem. Po besedah tedanjega politkomisarja koroškega odreda Ivana Bertonclicja-Johana, ki mu je Janez Perko vse poročal, je dr. Bedenk v novi vojski Janezu Perku obljubljal poveljniško mesto in »še višji položaj«, kakor ga je imel med partizani. Pokazalo se je, da bi bil v tej »novi vojski«, dr. Bedenk nekakšen vojaški vodja, ki je znal ceniti vrednost hrabrega Janeza Perka. Zato mu je prišla prav vsakršna laž in propaganda o Nemcih, s katerimi je imel resnično dobre zveze.

Dr. Bedenk je v razgovorih z Janezom Perkom uporabljal podobne obljube o »jamstvu« dezertirjem, kot poprej v primeru krvavške čete Vito Mejač ali Rado Hribar in Franc Lipar, kar tudi zgovorno priča, da gre za gestapovsko-belogardistično agenturo, ki je delovala povezano.

O delovanju dr. Vinka Bedenka in o njegovih zvezah z Janezom Perkom, je Ivan Bertonclic pisku kronike pripovedoval že leta 1955 ob priložnosti pisanja knjige »Med gorenjskimi partizani«. Podobno je o tem večkrat že govoril pisku Vinko Hafner, ki je v spominih, ki so v arhivu CK ZKS, to tudi zapisal. Nedvomno gre v tem primeru za prve priprave ustanavljanja bele garde na Gorenjskem, do česar pa zaradi nemškega gledanja in pa likvidacije dr. Vinka Bedenka in še nekaterih organizatorjev bega, tedaj ni moglo priti. O tem lahko sklepamo tudi po obširnem poročilu PK KP za Gorenjsko z dne 21. septembra 1942, ki je omenjeno v opombah.

Janez Perko se je po navodilih štaba odreda sestajal z dr. Vinkom Bedenkom in ta mu je vedno več zaupal. Tako je štab odreda in preko njega poveljstvo 1. grupe odredov dobilo dokaze in bilo opozorjeno na nevarno delovanje nove belogardistične agenture.

Sledili so odločni in nujni ukrepi. Dr. Vinko Bedenk, Janez Brodar, Anton Umnik in še nekateri okupatorjevi sodelavci in nevarni organizatorji belogardizma, so bili obsojeni na smrt. Ukaz za justifikacijo je bil izdan že v drugi polovici julija, a ga v takratnih razmerah še ni bilo mogoče izpolniti (Zbornik NOV VI, 3. ok., str. 81)

se nadaljuje

Sto šol – sto junakov

13

Osnovna šola dr. Franja Žgeča v Dornavi

Letos, ob Titovem rojstnem dnevu, ki je hkrati dan mladosti, bodo minila tri leta, odkar so sredi Ptujskega polja v Dornavi odprli sodobno novo šolo. Ime nosi po dr. Franju Žgeču, znanem predvojnem komunistu in revolucionarju, udeležencu oktobrske revolucije, znanstveniku ter revolucionarju socialističnih idej.

Dr. Franjo Žgeč je bil rojen leta 1896 v kmečki družini v Dornavi. Njegova nit življenja se je po dolgotrajni bolezni iztekla zadnjega avgusta 1961. leta. Dr. Žgeč ni bil samo eden prvih komunistov v ptujski občini pač pa je bil obogaten tudi z idejami marksizma ter takoj pričel z organizacijo tedaj ilegalne organizacije KPJ v Ptuj in njegovi širši okolici.

Najpomembnejša Žgečeva zasluga za naše revolucionarno gibanje je v njegovi sposobnosti, da je znal z vso doslednostjo uveljavljati in uresničevati svoje vzgojne ideale. Mnogim, med drugim tudi dr. Jožetu Potrču je pomagal, da so našli pot v revolucionarno delavsko gibanje in da so razvijali svoje sposobnosti v tej smeri. Vsa javnost je vedela, da je dr. Žgeč komunist in res je tudi bil vedno povezan z napredno mislečimi ljudmi. Bil je torej eden aktivnih borcev za družbeni napredek, za nov red med narodi.

Dr. Franja Žgeča je poleg ljubezni do otrok vodila misel kako povezati teorijo s prakso. Socialna študija »HALOZE« je še danes za zgled, kako je potrebno študirati družbeno okolje, da bi lahko razumeli človeka, še posebej otroka. Njegova dela govorijo, kako mora učitelj res vsestransko poznati življenjske pogoje otrok in njihovih staršev. To je aktualno še danes, ko stoje pred starši čisto drugačne težave kot nakoč.

Dr. Žgeč je v svoji prvi knjigi poskušal na osnovi marksistične sociologije osvetliti družbeno ozadje pedagoških smotrov in na podlagi te analize predlagal vzgojno reformo, v kateri bi bili vzgojni interesi posameznika tesno povezani s socialnimi koristmi zatiranih. Moramo torej ugotoviti, da je bil Dr. Žgeč za tedanje čase najbolj pogumen in močna pedagoška osebnost tega časa, to še posebej, ker je bilo delo pedagoškega delavca med obema vojnoma najbolj izpostavljeno kontroli tedanje družbe. Kljub temu mu je uspelo, da je s svojimi naprednimi idejami ter deli osveščal ter usmerjal mnoge učitelje v duhu socialističnih nazorov ter je zato prav po njegovi zaslugi marsikateri učitelj, učenec v prelomnem času narodnoosvobodilnega boja, prijel za orožje ter se spoprijel s sovražnikom v boju za socialne in narodnostne pravice zatiranih.

Vse kar smo zgoraj zapisali, je narekovalo, da ima dr. Franjo Žgeč brez dvoma res izredne zasluge ter so zato v spomin nanj poimenovali sicer že staro šolo v Dornavi ter je nova samo nasledila to ime. Pred šolo je tudi doprsni kip dr. Franja Žgeča. Velja omeniti, da so staro šolo pred tremi leti preuredili ter je sedaj namanjena za bivanje mladih, ki bodo letos že tretjič v času počitnic prišli sem iz raznih krajev Slovenije, ko bodo nadaljevali s prostovoljnim delom pri gradnji primarnega vodovodnega omrežja na območju Slovenskih gor.

V novi šoli, ki je ponos kraja in ljudi je danes v 16 oddelkih 381 učencev in 22 učiteljev. Gradnja šole je tedaj veljala nekaj nad 13 milijonov dinarjev. V šoli imajo sedaj enozimski pouk, medtem ko so prej imeli pouk v treh izmenah ter v treh zgradbah. Na šoli imajo tudi 14 raznih krožkov in kot so nam povedali dosegajo učenci zdaj znatno boljše učne uspehe.

Prepričani smo, da se mladi zavedajo, koliko truda je bilo potrebno, da so dobili novo šolo, da lahko danes vedrega obraza prihajajo v šolo, ki ponosno nosi ime po dr. Franju Žgeču, predvojnemu komunistu, priznanem pedagogu, po znanje ki jim pomeni življenje.

Pri vsem tem velja omeniti, da je nova šola v Dornavi danes središče in žarišče vseh družbenopolitičnih in kulturnih akcij vaščanov. Tu se sestajajo nosilci krajevnega napredka. Tu se sestajajo mladi, ki so sicer že zapustili šolske klopi pa tudi člani ZB NOV najdejo v šoli svoj prostor za delo.

Franjo Hovnik

Doprsni kip dr. Franja Žgeča pred osnovno šolo v Dornavi, ki nosi njegovo ime.

KRAMLJANJE KRAMLJANJE K

POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI

Ivan Kreft se je rodil leta 1906 v Radgoni. Mladost je preživel v Vidmu ob Ščavnici. Od nekdaj so mu pravili – mož dejanja. Lahko bi ga opisovali sredi dejanj in misij v Mariboru in Ljubljani, v Gradcu in v Nemčiji, v hitlerjevih zaporih, v Parizu in spet doma v Sloveniji in Jugoslaviji, v mestih in na podeželju. Bojni klic ga je zanesel v Španijo, kjer se je udeležil državljanske vojne kot topničar. Po tistem, ko

Ivan Kreft

se je skozi Francijo vrnil v domovino, je spet romal iz zavora v zapor. Organiziral je proteste, stavke, predaval je po podeželju in bil boj s staro jugoslovansko žandarmerijo in justico. Pisali bi lahko, kako so ga pahnili z orožnih vaj v Skopju, zaradi denunciacije Marka Natlačena, v zapor v Bileci. Tam pa se je seznanil z mnogimi jugoslovanskimi komunisti.

Ivan Kreft. Lahko bi ga opisovali med delom v partijski organizaciji Kosovske Mitrovice leta 1941, skupaj s Silviro Tomasini, pa med organizatorji osvoboditve otoka Lopuda pri Dubrovniku (20. oktobra leta 1943!) in kot ranjenca na otoku Visu. Poslali so ga v južno Italijo, kjer je med drugim organiziral prevoz izgnancev iz Dalmacije in deloma tudi iz Slovenije, pomagal je pri organizaciji prekomorskih brigad...

V domovino se je vrnil marca leta 1945. Sledile so dolžnosti svetnika poslaništva v Sofiji in po naročilu Borisa Kidriča na Dunaju, kjer je postal šef restitucijske delegacije. Ivan Kreft je bil namestnik muzeja ljudske revolucije v Ljubljani in več kot šestnajst let ljudski poslanec, zvezni in republiški.

Nekdanji ljudski agitator Ivan Kreft
s spomini na Borisa Kidriča

Od nikogar ni zahteval več, kot od samega sebe

»Kadar razmišljam o Borisu Kidriču, se poleg mnogega spominjam predvsem njegove humanosti. Nekateri menijo, da je bil do ljudi pretirano zahteven. Ne, od nikogar ni zahteval več kot od samega sebe; toda od sebe je zahteval ogromno. In takega se spominjam tudi iz obdobja pred drugo svetovno vojno.«

VPRAŠANJE: Tovariš Ivan Kreft. Kdaj in v kakšnih okoliščinah ste se prvič srečali z Borisom Kidričem?

ODGOVOR: V letu 1927 je bil Boris Kidrič petošolec. Čeprav ga še nismo poznali – mislim na krog v Klubu marksistov ljubljanske univerze – smo nekateri že vedeli, da je študiral marksistično literaturo in širil marksistično znanost med srednješolce.

Prvič sem srečal Borisa Kidriča ob delavskem dnevu v Ljubljani, ki ga je junija meseca pripravila za vso državo Jugoslovanska socialistična stranka. Še danes se spominjam, kako me je grajal, čeprav nisem bil med odgovornimi, češ da se pri organizaciji tega dneva člani partije nismo izkazali. Njegova kritika je bila umestna, čeprav mu javno tega takrat nisem priznal. Del takratnega partijskega vodstva je grajal Boris Kidrič povsem upravičeno. Takrat, ko je bilo treba na mestni partijski konferenci – šlo je v bistvu za odprt partijski sestanek, na katerega so povabili vse, ki so sodelovali pri pripravi delavskega dne – sprejeti ali zavrniti poročila o delavskem dnevu za Centralni komite KP Jugoslavije, sem neresnično poročilo ostro grajal ter predlagal, da se ne odpošlje. Moja ostra kritika je pisca inž. Drago Gustinčiča zelo prizadela. Skoraj vse leto po tistem sem se mučil z občutkom, da sem se prenačil. Te misli sem se znebil pozneje, ko je postal Boris Kidrič član Zveze komunistične mladine Jugoslavije in član partije, kmalu za tem pa tudi vodilni partijski funkcionar. Takrat sem bil celo ponosen, da

sem nastopil proti tistim, ki niso ravnali pravilno in katerih odnosi do mladine niso bili najprimernejši.

VPRAŠANJE: V svojem življenju ste namenili veliko časa raziskovanju 'predvojnega revolucionarnega delavskega gibanja. Poznamo pomembno mesto, ki ga je imel s tem v zvezi v Sloveniji Boris Kidrič. Nam lahko poveste, kdaj je bil tovariš Kidrič član v Zvezo komunistične mladine Slovenije in v partijo?

ODGOVOR: Na to najbrž ne bi mogel odgovoriti niti Vlado Kozak, ker je bil Boris Kidrič sprejet v partijo v Rogaški Slatini in ne v Ljubljani. Bilo je to leta 1928, ko je imel Boris Kidrič komaj šestnajst let. Po statutu Kominterne pa so bili lahko v partijo sprejeti le tisti, ki so že imeli 24 let. Na ta statut se je rad skliceval tudi sekretar pokrajinskega komiteja KPJ za Slovenijo inž. Drago Gustinčič, a le takrat, ko je bilo treba sprejeti v partijo take kritično razpoložene komuniste, kot je bil Boris Kidrič. O tem, da je bil Boris Kidrič sprejet v partijo v Rogaški Slatini priča Benjo Jugovar, ki je prvič srečal Borisa Kidriča na Knežcu leta 1927. Pozneje je Kidrič Jugovarju večkrat posojal knjige in mu dajal propagandni material.

VPRAŠANJE: Katera srečanja z Borisom Kidričem so bila za vas najpomembnejša?

ODGOVOR: Med najpomembnejša srečanja z Borisom Kidričem štejem srečanje pred Oraznovim študentskim domom v Wolfovi ulici v Ljubljani, aprila leta 1935. To srečanje omenjam v moji knjigi »Teh petdeset let,« na strani 162. Prisoten je bil tudi Jože Brilej. Razpravljali smo zelo zavzeto o tem, kako razvozlati težak položaj, ki ga je povzročil Gorki s svojimi zmedenimi navodili za petomajske volitve leta 1935. Najprej nam je Gorki sporočil, da bo nosilec liste Triša Kaclerović. Sredi agitacije za tega nosilca je prišlo spreminje-

no navodilo, da bo nosilec liste Filip Filipović. Preklicano pa je bilo tudi to navodilo. Boris Kidrič je menil, da nam po tej zmešnjavi ne bo preostalo nič drugega kot postaviti delavske kandidate na listi dr. Vladimirja Mačka. Gorki je doživel hudo kritiko CK KPJ zaradi svojih zmedenih navodil ob petomajskih volitvah, saj je Kidriču takorekoč šele v zadnjem trenutku uspelo, da listi združene opozicije omogoči njen nastop v Sloveniji in s tem v državnem merilu. Volitve so pokazale, kako močne so protirežimske sile v Jugoslaviji.

VPRAŠANJE: Kot vem, ste imeli s tovarišem Kidričem v času, ko je živel v emigraciji, pismene stike?

ODGOVOR: Na strani 70, v moji knjigi »Spomini ljudskega agitatorja,« omenjam: »...V Barceloni sem zvedel od Janhube in Gustinčiča za željo CK KPJ, naj se takoj vrnem v Jugoslavijo, kjer bom sodeloval v pripravi na decembrske volitve leta 1938. Pri teh volitvah je bilo posebno pomembno pridobivanje množice. Kot španski borec boš lahko dosegel še mnogo večje uspehe, kakor si jih leta 1935 v pripravi na petomajske volitve. Zapišni sem si te besede iz pisma Borisa Kidriča in odšel na Centralni komite Španije k Edu, članu italijanskega centralnega komiteja...!«

Na CK Španije sem se oglasil v tej zadevi večkrat in tako zvedel, da je na Gustinčičev naslov prišlo več pismom z zahtevo po vrnitvi, ki jih je za »familjo« (za CK KPJ) vse podpisal Velič. Vsa tri Kuharjeva pisma sem pozneje, kot važne dokumente, tudi objavil, saj jih je pisec napisal po naročilu CK KPJ in v vednosti Borisa Kidriča. Vsa tri Kuharjeva pisma je prinesel Gustinčič po osvoboditvi iz Moskve v Ljubljano, Kidričevo pismo pa se je izgubilo skupaj z mojim španskim dnevnikom med okupacijo v Parizu.

Zapisal:
Silvo Teršek

Kongres nenehne akcije

Vlajko Krivokapić:

– Zato lahko ta kongres po pravici imenujemo kongres nenehne akcije. Akcije zato, ker smo sleherni gram energije, ki smo ga vložili v priprave nanj, porabili za akcijo. Nepretrganosti pa zato, ker vse, kar smo delali, delamo in bomo delali, obravnavamo v luči

naše zgodovine. Zavedamo se, da lahko takšno partijo, takšne komuniste, takšne borce ustvarjamo in gradimo samo na temeljih čebinskega manifesta, predvojnih shodov delavcev in komunistov ter številnih stavk, v luči tradicij narodnoosvobodilnega boja in na temelju povojnih izkušenj. Zato nikakor ni slučaj, da se tudi tokrat spominjamo deleža Borisa Kidriča ter drugih velikanov slovenskega delavskega in komunističnega gibanja.

KOMUNIST – 4. april 1978

Globlji medčloveški odnosi

Esad Mehmedinović, delegat za 8. kongres Zveze komunistov Slovenije: – Glejte, spoznavamo zakonitosti družbenega razvoja, delamo in odločamo, pa se ne potrudimo, da bi se kdaj tudi prijateljsko srečali, si vzeli čas, prisluhnili drug drugemu in se razumeli. In če gre za vsakdanje tovariško povezovanje in »neposrednost odnosov med ljudmi na socialističnih samoupravnih temeljih«, kot piše v resoluciji za 8. kongres Zveze komunistov Slovenije, potem se mora kaj spremeniti tudi v medčloveških odnosih...

DELO – 18. marca 1978

Razlogi za optimizem

Jugoslavija – največje gradbišče v Evropi. S temi besedami je Dobroslav Čulafić, podpredsednik zveznega izvršnega sveta, na seji zvezne konference SZDLJ, slikovito ilustriral trenutno zelo intenzivno investicijsko aktivnost v Jugoslaviji, ki je najbolj siguren dokaz našega stalnega gospodarskega in splošnega napredka. ... Prav to nas navdihuje z optimizmom in vero, da bomo vse težave v gospodarstvu – s katerimi se bomo srečevali tudi letos – uspeli obvladati brez velikih pretrsov in posledic za družbeni, pa tudi osebni standard naših delovnih ljudi.

DUGA – 4. marca 1978

POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI